

Fremstilling

af de for

Det kongelige Frederiks Hospital

og

Den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse

gældende

vigtigste Retsregler

ved

K. Teisen

Stiftelsernes Inspektør

_____ . . _____

Kjøbenhavn

Trykt hos J. H. Schultz

1901

Originaludgavens gotiske skrift er "oversat" af *Else Henningsen*, pensioneret afdelingsleder i Rigshospitalets administration og i mere end 45 år ansat her på hospitalet. Modtog inden sin pensionering fortjenstmedaljen i sølv.

Forord

Efter Begæring af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet udarbejdede jeg i Februar d. A. til Brug for det af Folketinget nedsatte Udvalg angaaende Forslag til Lov om Opførelse af ny Bygninger for det kongelige Frederiks Hospital og den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse en samlet Redegørelse for de for disse Stiftelser gældende Retsregler.

Nærværende Fremstilling er med faa Ændringer, væsentlig af redaktionel Natur, og nogle Tilføjelser og Udeladelser et Særtryk af den nævnte Redegørelse. Som Følge heraf omhandler den ikke alle de for Hospitalet og Stiftelsen gældende Retsregler, da Bestemmelserne vedrørende Stiftelsernes rent indre Anliggender, saasom den daglige Forretningsgang paa Kontorerne, Fremgangsmaaden ved Patienternes Indlæggelse, Sygeplejens Ordning, Ledelsen af Økonomien (Forplejning, Vadsk, Opvarmning, Belysning m.v.), den daglige Husorden og andre lignende Forhold, ikke antoges at være af Interesse for det paagældende Folketings-Udvalg ved den nævnte Lejlighed og derfor udelodes i Redegørelsen til Udvalget. Af samme Grund findes ej heller i Fremstillingen et særligt Afsnit angaaende de ved Stiftelserne ansatte Embedsmænd og Bestillingsmænd og Sygeplejepersonalet, da Oplysninger herom forelaa for Udvalget i Anmærkningerne til Stiftelsernes Budgetter paa de aarlige Finanslove, og der yderligere i den seneste Tid var tilgaaet Udvalget forskellige nærmere Meddelelser om Stiftelsernes Funktionærer; kun Lægepersonalet var i Redegørelsen til Udvalget ifølge den for samme lagte Plan, gjort til Genstand for særlig Omtale og omhandles derfor også i denne Fremstilling.

På Grund af den korte Tid, som maatte anses for levnet til Udarbejdelse af den omspurgte Redegørelse til Udvalget, maatte den indskrænkes i Omfang, og saa vel på Grund heraf som af Hensyn til det Øjemed, hvortil Redegørelsen skulde tjene, medtoges ikke Regler af mere speciel Natur eller Undtagelsesbestemmelser af mindre almindelig Interesse.

Det samme er derfor Tilfældet for nærværende Fremstillings Vedkommende.

Det kongelige Frederiks Hospital, den 9de April 1901.

K. Teisen

Det kongelige Frederiks Hospital

I.

Hospitalets Grundlæggelse, dets retlige og økonomiske Stilling og Bestyrelse

Grundstenen til Hospitalet er nedlagt 1752 af Frederik den 5te personlig, og Hospitalets samtlige Bygninger ere opførte for Kongens egne Midler. Den allerhøjeste Fundats for Hospitalet er af 6te August 1756. Ved sammes Artikel 37 henlagde Kongen til Hospitalets Drift Intraderne af det norske Postvæsen; ligeledes tilstodes der ved Fundatsen Hospitalet en Række Privilegier af finansiel Betydning, hvorhos der hjemledes det Jurisdiktion i Rettergangssager, Ret til at lade afholde Auktioner og Skifter m.v. inden for sit Omraade.

Hospitalets øverste Bestyrelse, hvorfor Fundatsen giver udførlige Regler, var udrustet med en næsten uindskrænket Myndighed. Hospitalet er saaledes grundlagt som en selvejende Institution med en oprindelig meget betydelig Grad af Selvstændighed. Her kan særlig med den projekterede Flytning af Hospitalet for Øje samt i Anledning af en eventuel Disposition over Hospitalets Ejendomme og Formue mærkes Fundatsens Art. 1, der er saalydende:

"Skal bemelde Syge-Huus og dessen Grund udi sin gandske Strækning, med alle de dertil nu værende eller herefter kommende Bygninger, Grunde, Indretninger og Inventarier, af rørende og urørende Goeds, Midler, Capitaler og Indkomster, som nu dertil lagt er, eller herefter lagt vorder, intet undtagen, med hvad Navn det nævnes maatte, bestandig og til evig Tiid alleene være og forblive til Fattige syge Menneskers Antagelse, Pleye, Læge og Underholdning, uden at samme Huus eller noget af hvad derunder eller dertil hører nu eller nogensinde i Fremtiden, under hvad Skin, Forevending eller Menneskelig Paafund det end maatte være, til nogen anden slags Brug maae henvendes."

Uagtet der senere blev tilstaaet Hospitalet forskellige andre Indtægter til dets Drift, og Hospitalet ogsaa paa anden Maade blev støttet af Staten, og dets Formue betydeligt forøgedes ved Gaver og Legater fra private, kunde Hospitalet dog ikke i Længden eksistere ved sine egne Midler.

Allerede fra 1815 tilstaaes der Hospitalet af Staten et fast aarligt Tilskud af 10.000 Rdlr., hvilket Tilskud senere igen blev nedsat, men ved kongelig Resolution af 1ste December 1847 paa ny fastsat til ovennævnte Beløb eller inklusive en Hospitalet tillagt Godtgørelse for Kortstempling og Ridderpromotioner til 15.000 Rdlr. Dette Tilskud blev atter fra 1ste April 1879 forhøjet til 40.000 Kr. aarlig. Andragendet om denne Forhøjelse var navnlig motiveret ved de Udgifter, Hospitalet havde ved Kur og Pleje af udenbys Patienter. Et særligt Tilskud hertil blev endelig bevilget Hospitalet første Gang for Finansaaret 1884 - 85; Tilskuddet udgjorde 20.000 Kr., men dette er senere adskillige Gange blevet forhøjet. Med Aaret 1889 - 90 dækker Statskassen Underbalancen paa Hospitalets aarlige Driftsregnskaber. Det Beløb, som Hospitalet

modtager i bemeldte Øjemed, har senest, nemlig for Finansaaret 1899 -1900, udgjort 268.444 Kr. 47 Ø., heri indbefattet det særlige Tilskud til fri Kur og Pleje af udenbys Patienter, der ved sidste Forhøjelse er fastsat til 70.000 Kr.

Fra Universitetet modtager Hospitalet fra 1876 -77 at regne et aarligt Tilskud, der nu udgør 2.100 Kr., og som væsentligt hidrører fra Delingen af den kirurgiske Afdeling og Ansættelsen af flere Lægekræfter ved Hospitalet. Fra det Classenske Fideikommis nyder Hospitalet et aarligt Tilskud til syges Pleje af 8.400 Kr. Staden Kjøbenhavn og Landets øvrige Kommuner yde intet Tilskud til Hospitalets Drift.

Indtægten af Hospitalets og Legaternes egne Midler, derunder af Hospitalets Ejendomme og det til samme knyttede Apotekerprivilegium, udgjorde for Finansaaret 1899 -1900 116.981 Kr. 62 Ø. Af Betaling for Patienters Kur og Pleje havde Hospitalet desuden i samme Aar en Indtægt af 47.759 Kr. 95 Ø. Hospitalets og Legaternes Kapitalformue er i Balancen pr. 31te Marts 1900 ansat til 4.926,631 Kr. 93 Ø., hvoraf Hospitalsbygningerne med tilhørende Grunde repræsenterer en anslaaet Værdi af 2.035.431 Kr. 32 Ø. og Hospitalets Inventar 151.060 Kr. 17 Ø. Hvorvidt og i hvilket Omfang det, bortset fra, hvad der er udtalt i den foran refererede Artikel 1 i Fundatsen, maa anses for berettiget at disponere over Legaternes Formue til Nybygninger, skal jeg ikke her komme nærmere ind paa.

Hospitalets Bestyrelse bestod ifølge Fundatsens Artikel 27-28 af 3 Ministre "Ober-Direkturerne", der i Forening med 9 tilfornordnede, der vare Læger, Jurister, regnskabskyndige, gejstlige og Borgere, dannede Direktionen. Ved Reskript af 10de December 1772 bortfaldt den særlige Overdirektion, og Direktionen kom til at bestaa af Kommandanten og Overpræsidenten i Kjøbenhavn, en af de kongelige Livmedici, en af Professorerne i Medicin ved Universitetet, Direktør-Generalen over Kirurgien, en kommitteret fra Rentekammeret samt 2 af Magistraten eller Borgerskabet. Ved kongelig Resolution af 18de Maj 1868 ophørte Kjøbenhavns Kommandant at være Medlem af Direktionen. I 1860 og 1876 forbleve ved indtrufne Vacancer henholdsvis de en fkl. Livmedikus og Direktør-Generalen over Kirurgien forbeholdte Direktørposter ubesatte, dog at der i 1860 ved kgl. Resolution af 22de Maj s. A. i Stedet for den kgl. Livmedikus ansattes en anden medicinsk Direktør.

Direktionens Sammensætning forblev i øvrigt uforandret indtil 1ste. November 1882, da den ophævedes ved kgl. Resolution af 2den Oktober s. A. Hospitalet fik nu i Stedet for en samlet ulønnet Direktion en lønnet Ene-direktør, til hvem den stedlige Bestyrelse af Hospitalet henlagdes under Overbestyrelse af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. Forandringen refererede sig ikke blot til Organet for Hospitalets Bestyrelse, men ved samme Lejlighed skete tillige et Systemskifte, idet som anført ikkun den stedlige Bestyrelse af Hospitalet blev overdraget Direktøren under Ministeriets overbestyrelse. Direktionen havde tidligere udøvet en næsten suveræn Myndighed i alle Hospitalets Sager, naar den blot holdt sig inden for Hospitalets Fundats og de dertil knyttede senere Bestemmelser, og Ministeriets Stilling til Hospitalet havde nærmest ikkun haft Karakter af en Overhøjheds- eller Patronatsret.

Det var dog ikke destomindre en ikke ringe Myndighed, som forbeholdtes Hospitalets Direktør navnlig i Hospitalets indre Anliggender. Resolutionen af 1882 fastsætter ikke, at Direktøren skal være Læge, men anordner Oprettelsen af et raadgivende

Lægeraad¹ bestående af samtlige Overlæger ved Hospitalet og Overakkouchøren ved den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse, med hvilket Direktøren skal forhandle i alle Spørgsmaal vedkommende Sygebehandlingen, Sygeforplejningen eller Undervisningen. Forholdet i denne Henseende er nærmere ordnet ved Bestemmelse af 26de Januar 1886 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet angaaende det indbyrdes Forhold mellem Direktøren og Lægeraadet. At Overakkouchøren ved Fødselsstiftelsen blev Medlem af Lægeraadet hidrørte fra, at bemeldte Stiftelse ved Resolutionen af 1882 fik samme Overbestyrelse som Hospitalet, idet den oprettede Direktørpost blev fælles for begge Stiftelser. Fra 1886 blev Fællesskabet i Administrationen med Fødselsstiftelsen yderligere udvidet, idet Hospitalet nu ogsaa fik fælles Inspektør, Kasserer og Bogholder med Stiftelsen, og da der senere oprettedes Poster for en Forvalter og Inventarie- og Økonomiskriver, bleve disse Poster ligeledes fælles for Hospitalet og Stiftelsen.

I 1892 samtidig med, at den daværende Direktør fra 1ste April s. A. entledigedes, blev ved kgl. Resolution af 27de Februar s. A. den Direktøren ved den ovenciterede Resolution af 2nd Oktober 1892 tillagte stedlige Bestyrelse saavel af Hospitalet som af Fødsels- og Plejestiftelsen indtil videre overdraget til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet dog saaledes, at Ministeriet efter eget Skøn kunde henvise til den ved Stiftelserne ansatte Inspektør til selvstændig Behandling enkelte Grupper af Sager, der ikke henhøre under Lægeraadets Omraade.

Ved tvende Skrivelser fra Ministeriet af 20de August 1892 fandt en sadan Delegation Sted til Inspektøren, og Ordningen paa Grundlag heraf bestaar endnu, da Direktørposten ikke senere er besat. Ved en af de nævnte Skrivelser af 20nd August 1892 blev der tillige fastsat et nyt Regulativ for Lægeraadet, der dog væsentligst ikkun angaar sammes Forretningsorden.

Endnu skal bemærkes, at Overbestyrelsen af Hospitalet ved kgl. Resolution af 30te Juni 1871 overdroges til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet; indtil da havde Hospitalet sorteret under Justitsministeriet.

II.

Hospitalets Bestemmelse som Sygehus

1. Betingelser for Patienters Indlæggelse (indenbys og udenbys)

a. Sygdommens Beskaffenhed. At Sandsynlighed for Helbredelse var en Betingelse for Indlæggelse i Hospitalet, og at dette var bestemt til at være en egentlig Helbredelsesanstalt og ikke nogen Forsørgelsesanstalt eller Lemmestiftelse, fremgaar aldeles klart af Fundatsen. Hospitalet har fremdeles bibeholdt denne Karakter. Patienter, der lide af uhelbredelige kroniske Sygdomme, modtages derfor ikke, ligesom indlagte Patienter udskrives til deres Hjem eller søges overflyttede til Lemmestiftelser, naar det under Behandlingen viser sig, at der ingen Udsigt er til deres Helbredelse eller Bedring ved et fortsat Ophold paa Hospitalet.

---

¹ Om Ophævelsen af Direktionens kollegiale Sammensætning saavel som om Oprettelsen af Lægeraadet havde den under 9de April 1881 nedsatte Kommission stillet Forslag i sin i Maj 1882 afgivne Betænkning om en Omdannelse eller Flytning af Hospitalet og Fødsels- og Plejestiftelsen m. v.

Foruden de inkurable Sygdomme udelukker Fundatsen, se Artikel 3, fra Behandling på Hospitalet: veneriske Sygdomme, Børnekopper, Skab, Spedalskhed og Galenskab; tillige bestemmer Fundatsen, at Børn under 7 Aar ikke maa modtages undtagen i de Tilfælde, hvor de trænge til nogen kirurgisk Operation. Af de foran som udelukkede nævnte Sygdomme ere dog baade Børnekopper og veneriske Sygdomme i visse Tidsperioder i begrænset Omfang blevne modtagne til Behandling paa Hospitalet.

Ifølge kgl. Resolution af 11te Juni 1875 § 9, kgl. Resolution af 1ste November 1888 og kgl. Resolution af 9de August 1893 ere nu følgende Sygdomme udelukkede fra Behandling paa Hospitalet:

Paa Fællesstuerne: 1) Kopper, 2) asiatisk Kolera, 3) Dysenteri, 4) eksantematisk Tyfus, 5) gammel Benskade, 6) Fnat og Skurv samt kroniske Hudsygdomme, 7) Kræft, 8) Sindssygdomme, 9) Epilepsi (undtagen i Anfaldet), 10) kroniske Sygdomme i Hjerne, Bryst og Underliv, samt kroniske Rygmarvs- og Nerverlidelser i et saa fremskredet Stadium, at der intet Haab kan have om, at Patienten kan blive arbejdsfør, 11) kronisk Reumatisme med uhelbredelige Kontrakturer eller Deformiteter af Leddene, 12) Alderdomssvaghed, 13) Skarlagensfeber, 14) Difteri og Croup (dog kunne sidstnævnte to Sygdomme behandles paa en særskilt dertil bestemt Stue, naar Operation er indiceret). - Af de foran nævnte Sygdomme kunne dog Kræft, naar operativ Indskriden skønnes indiceret, samt syfilitiske og veneriske Sygdomme og Hudsygdomme, der ikke falde ind under Kategorien Fnat og Skurv, behandles paa Hospitalets Fællesstuer, naar der er særlige Forhold til Stede, der tale mod at henvise den syge til det Sted, hvor disse Sygdomme ellers almindeligvis behandles, og disse særlige Forhold godkendes af vedkommende Overlæge.

Paa Hospitalets Enestuer kunne de under 1- 4 og 13 -14 nævnte Sygdomme ej heller behandles, derimod de øvrige foran nævnte Sygdomme, men dog kun til midlertidig Kur og med speciel Tilladelse af vedkommende Overlæge.

Her kan endelig ogsaa mærkes, at Børn under 7 Aar fremdeles som i Fundatsen bestemt ikke kunne modtages til Behandling hverken paa Enestuer eller Fællesstuer undtagen i de Tilfælde, hvor de trænge til kirurgisk Operation.

Det er i øvrigt en Selvfølge, at udelukkede fra Behandling ere endvidere Sygdomme, der ere saa ubetydelige, at der ingen Grund er til deres Behandling paa et Hospital.

Efter det ovenfor anførte ere Tyfus, Rosen og Mæslinger ikke udtrykkeligt udelukkede fra Behandling paa Hospitalet, men Post 3 i den foran citerede kgl. Resolution af 1ste November 1888 indeholder Bemyndigelse til midlertidig at standse Modtagelsen af Patienter med disse Sygdomme, naar det maa anses for fornødent af Hensyn til den almindelige Sundhedstilstand blandt Hospitalets Patienter og Funktionærer.

Af de udelukkede Sygdommes Beskaffenhed følger, at Hospitalet ikke har Servicer eller Afdelinger for Behandling af Sindssygdomme, Hud- og veneriske Sygdomme, særlig smitsomme Sygdomme saasom Skarlagensfeber, Difteri, Kolera, Kopper o.s.v. og Børnesygdomme.

Behandlingen af de Sygdomme, der efter de nævnte Bestemmelser maa modtages paa Hospitalet, sker paa dets herfor indrettede særlige Afdelinger. Disse ere to medicinske og to kirurgiske Afdelinger (en større og en mindre). Sengeantallet er i alt

358, hvoraf 344 paa Fællesstuer og 14 paa Enestuer. De 344 Sengepladser paa Fællesstuer ere fordelte saaledes mellem de 4 Afdelinger: de medicinske Afdelinger have henholdsvis 82 og 80 Sengepladser og ere fælles om 4 Sengepladser; de to kirurgiske Afdelinger have henholdsvis 100 og 57 Sengepladser og ere fælles om 8 Sengepladser; endelig ere alle 4 Afdelinger fælles om 13 Sengepladser. Hospitalets Eneværelser ere fælles for alle Afdelinger.

Til den mindre kirurgiske Afdeling er særlig henlagt Behandlingen af Patienter med Øjensygdomme, og under samme Afdeling henhører Hospitalets Poliklinik for kirurgiske Sygdomme. Til den ene medicinske Afdeling er knyttet en Poliklinik for medicinske Sygdomme; Klinikken ledes af en derved ansat Assistent. Endelig forefindes ved Hospitalet siden 1898 en otolaryngologisk Poliklinik, der forestaas af Lederen af den kliniske Undervisning af de medicinske studerende ved Universitetet i Otolaryngologi.

b. Patienternes Trang. Saavel i Indledningen til Hospitalets Fundats som i dens Artikler 3 og 6 udtales det, at Trang er en Betingelse for at erholde fri Kur paa Hospitalet; de Udtryk, som herom bruges, ere "*aldeles forarmede, hjælpeløse og nødlidende Syge*", "*Arme, Fattige og Nødlidende, saa at de hverken have Hjælp af nogen almindelig eller særdeles Stiftelse, ej heller Middell og Formue af dem selv eller ved nogen Pension eller fastsat Gavn mildhed af andre til at lade sig helbrede for, ej heller ere i Stand til at fortjene deres Underholdning, medens de blive helbredede*". Den sidst citerede Passus maa vistnok forstaas saaledes, at ikke den Omstændighed alene, at en Person var i en Stiftelse eller havde Hjælp fra en saadan eller Pension eller anden Understøttelse udelukkede ham fra at faa fri Kur, men at dette kun var Tilfældet, naar den Hjælp, han paa en af de anførte Maader havde udefra, enten udtrykkeligt var tilstaaet ham til Bestridelse af Udgifterne ved sin Helbredelse, eller han med den ham tillagte Understøttelse i det hele var stillet saaledes, at han selv kunde afholde Udgifterne derved.

I Overensstemmelse hermed har Forholdet til Københavns Fattigvæsen ogsaa været ordnet saaledes, at de Personer, der vare indlagte i de kommunale Stiftelser som egentlige Fattiglemmer eller som modtog Understøttelse af Fattigvæsenet i Form af fast Almisse, og hvis Forsorg Fattigvæsenet derfor havde overtaget, vare udelukkede fra Behandling paa Frederiks Hospital. Med Hensyn til Dokumentationen af den fornødne Trang bestemmer Fundatsens Artikel 6, at Rodemestrene skulle udstede Attesten herom, og at denne tillige maa underskrives af den syges Vært eller hans Skriftefader.

De nugældende Bestemmelser om Trang og dens Attestation, der ikke ere væsentlig forskellige fra, hvad der gjaldt tidligere derom efter det foran anførte, indeholdes i kgl. Resolution af 11te Juni 1875 og kgl. Resolution af 20de Februar 1884. Efter disse Bestemmelser maa vedkommende ikke være i fast Almisse eller nyde anden Understøttelse af det offentlige Fattigvæsen, ikke selv have Midler til at udrede Betalingen for Kur og Pleje paa et Hospital for sig eller sine, eller, hvis han skulde gøre dette, derved blive forarmet. Attesten herfor skal udstedes for Københavns Vedkommende enten af vedkommende kommunale Distriktsforstander eller Kredsbestyrer i Københavns Understøttelsesforening og for det øvrige Lands Vedkommende af vedkommende By- eller Sogneraad. Hører den paagældende under en offentlig Autoritet eller en offentlig Stiftelse, skal Attesten dog udstedes henholdsvis af en af hans foresatte, der kender hans økonomiske Forhold, eller af Stiftelsens Bestyrelse. Resolutionen af 20de Februar 1884 indeholder derhos Hjemmel for, at Hospitalets Direktion kan træffe nærmere Bestemmelse om, hvorledes den ommeldte Attest bliver at

udstede, naar Patienter begæres indlagte af private Foreninger, hvis velgørende Formaal gaa i samme Retning som Hospitalets.

c. Patienternes Opholdssted, Forsørgelseskommune og sociale Stilling.

Efter Fundatsens Artikel 3 oprettedes Hospitalet for Københavns Indvaanere, og det var efter de i Artiklen brugte vide Udtryk "som opholde sig i Vores Kongelige Residens-Stad København og der have nogen lovlig Haandtering og Ærinde, hvad enten de ere Fremmede eller Indfødte" tilstrækkeligt til Indlæggelse paa Hospitalet, at vedkommende blot havde Ophold i København. Selv et rent midlertidigt Ophold sammesteds (i noget Ærinde) syntes at maatte tilfredsstille den paagældende Fordring; men efter hvad der i øvrigt kan oplyses om Bestemmelsens Anvendelse i Praksis, har man dog krævet, at Opholdet skulde være af nogen Varighed. Det forlangtes altsaa ikke, at vedkommende skulde være født i København eller forsørgelsesberettiget sammesteds; endogsaa fremmede satte i Modsætning til indfødte, altsaa Udlændinge, kunde jo faa fri Kur paa Hospitalet, naar de blot opholdt sig i København. Derimod vare de, der ikke opholdt sig i København, altsaa udenbys, udelukkede fra Optagelse paa Hospitalet.

Ved Plan af 27de September 1793, udstedt af Hospitalets Direktion ifølge Reskript til samme af 10de September s. A., tillodes det udenbys i de Tilfælde, at de trænge til betydelig kirurgisk Hjælp, at indtages i Hospitalet "*naar fra Københavns egne beretigede kan være Plads tilovers.*" Dette var for saa vidt en stor Indrømmelse til de udenbys, men Indrømmelsen hjemlede dog ikke disse fri Kur paa Hospitalet; tværtimod blev denne Adgang for udenbys til Hospitalet kun aabnet dem mod en Betaling, der fastsattes betydelig højere end Betalingen for indenbys.

Først ved kgl. Resolution af 3die September 1870, der maa antages at være udvirket særlig på Foranledning af derom udtalte Ønsker i Rigsdagens Folketing, fik udenbys Adgang til Hospitalet uden Betaling. Adgangen var betinget af, at de led af større Onder, der trænge til en særegen videnskabelig Hospitalsbehandling, og at de vare ubemidlede uden dog at være berettigede til at fordre Fattigunderstøttelse.

De nugældende Regler saavel for indenbys som for udenbys Patienters Modtagelse på Hospitalet til fri Kur og Pleje findes i kgl. Resolution af 11te Juni 1875.

Ved Resolutionens Post 5 bestemmes, at *Udlændinge*, hvad enten de have midlertidigt eller fast Ophold her, ikke kunne optages paa Friplads, saa længe de ej have erhvervet fast Forsørgelsesret i en dansk Kommune. Der fordres altsaa nu saavel af *indenbys* som af *udenbys Patienter*, at de skulle være forsørgelsesberettigede etsteds her i Landet, hvad der efter § 23 i Lov af 9de April 1891 om det offentlige Fattigvæsen betyder, at de skulle have dansk Indfødsret, hvilket, som tidligere anført, ikke krævedes efter Fundatsen.

For indenbys Patienter fastsætter Post 8 derhos, at de skulle have fast Ophold her i Staden.

For udenbys Patienter er Reglen i den kgl. Resolution af 3die September 1870 om Beskaffenheden af den Sygdom, hvoraf de skulle lide, uforandret, jfr. Post 3 i den kgl. Resolution af 11te Juni 1875, men med Hensyn den Grad af Trang, der udfordres til Optagelse paa Hospitalet, er fastsat den samme Bestemmelse som for indenbys, jfr. foran. Den sidst citerede kgl. Resolution omtaler ikke nogen Begrænsning i Antallet af de udenbys, som kunne optages til fri Kur paa Hospitalet, naar de ellers opfyldte Betingelserne herfor, uden hvad der følger af Post 1 i samme

Resolution. En Begrænsning i disses Antal er imidlertid godkendt ved de foran omtalte aarlige Bevillinger, der siden 1884 - 85 gives som særligt Tilskud til fri Kur og Pleje af udenbys Patienter. Der kan nemlig kun gives Kur og Pleje til disse i et saadant Omfang, som den dertil givne Bevilling strækker.

I hvilken Grad dette influerer paa Forholdet mellem Antallet af indenbys og udenbys Patienter, ses af Hospitalets Aarsberetninger. Forholdet var i det sidst afsluttede Regnskabsaar 1899 -1900 saaledes, at der var indlagt 1.499 indenbys og 508 udenbys fritliggende Patienter med henholdsvis 59.080 og 26.219 Sygedage.

Forskellen mellem indenbys og udenbys Patienters Adgang til at erholde fri Kur og Pleje paa Hospitalet kan herefter betegnes saaledes, at der foruden de almindelige Betingelser med Hensyn til Sygdommens Beskaffenhed, Patienternes Alder, Trang og Forsørgelsesret her i Landet, som begge Klasser af Patienter skulle opfylde, udkræves for de udenbys Patienters Vedkommende, at deres Sygdomme skulle være større Onder, som kræve en særegen videnskabelig Behandling, hvorhos endelig de udenbys i Modsætning til de indenbys Patienter ikkun kunne optages til Kur paa Hospitalet i et saadant Omfang, som den særlig dertil bevilgede Sum tillader.

Ifølge Fundatsen var ingen trængende københavnsk Indvaaner af verdslig Stand udelukket fra Optagelse paa Hospitalet paa Grund af *sin sociale Stilling*. Det maa dog antages, at ikke blot militære, jfr. Artikel 3 in fine, men ogsaa Domestikker eller Tjenere hos Herskaber, jfr. Artikel 4, vare udelukkede fra Fripladser paa Hospitalet. Efter den tidligere citerede Plan af 27de September og Reskript af 10de September s. A. vare endvidere ikke blot de fornævnte Domestikker, men ogsaa andre Tjenestefolk, Lavs-Svende eller Læredrenge udelukkede fra fri Kur på Hospitalet. For Tyendets Vedkommende skete dog heri senere den Forandring, at det, naar Husbonden betalte til Hospitalet for dets Kur og Pleje til Fæstemaalets Ophør, kunde ligge frit paa Hospitalet for Resten af dets Ophold sammesteds. Derimod udtaler Fundatsens Artikel 3, hvad der ogsaa fremhæves i senere Bestemmelser, at de trængende af Købenavns Borgerstand skulle have den første og nærmeste Adgang til Optagelse i Hospitalet.

Den nuværende Ordning af Spørgsmaalet om Patienternes sociale Stilling i Relation til deres Optagelse som Fripatienter paa Hospitalet hviler ligeledes paa den oftere citerede kgl. Resolution af 11te Juni 1875. Ikkun militære ere herefter udelukkede fra Optagelse som Fripatienter, men ellers have alle civile (ogsaa pensionerede militære) Adgang til Hospitalets Fripladser, jfr. Post 1 og 2 i den nævnte kgl. Resolution, hvoraf Post 1 dog paa samme Maade, som Fundatsen pointerer, at navnlig københavnske Borgere, for hvem det er gaaet tilbage, ere fortrinsvis berettigede. I Post 5 nævnes udtrykkelig Tyender som berettigede til Fripladser, naar de selv i Sygdomstilfælde skulle afholde Hospitalsomkostninger, jfr. Lov af 10de Maj 1854 § 32 og § 33 sammenholdt med § 31. De i Post 6 indeholdte Bestemmelser om Lærlinge, maa vistnok nu efter § 11 i Lov af 30te Marts 1887 forstaas saaledes, at Mesteren, naar Lærlingen har Logi hos ham, skal betale for hans Kur og Pleje, indtil Kontrakten er udløben eller lovligt ophører, dog ikke ud over et Tidsrum af 6 Maaneder, og i Tilfælde af, at Sygdommen erklæres for uhelbredelig, for et Tidsrum, der kan blive noget kortere end efter de først angivne Regler – men at Lærlingen for Resten af sit Ophold anses for Fripatient. Friplads for hele Opholdet paa Hospitalet kunne Lærlingene med Logi hos Mesteren derhos opnaa, naar Mesteren er uformuende. At paa den anden Side efter den nævnte Post 6 Lærlingene ikke kunne faa Friplads på Hospitalet, naar de ere under 18 Aar og enten staa under Fattigvæsenets Tilsyn (Forsorg)

eller deres Forældre nyde Fattighjælp, synes at følge af den almindelige Regel, at Personer under 18 Aar i Henseende til Spørgsmaal om Modtagelse af Fattighjælp, der jo udelukker fra Optagelse paa Hospitalets Fripladser, følge deres Forældre. Lærlinge uden Logi hos Mesteren, og Svende, som den kgl. Resolution aldeles ikke nævner, kunne optages paa Fripladser efter de almindelige Regler.

Uden Hensyn til, om de almindelige Betingelser for at erholde fri Kur og Pleje paa Hospitalet, ere til Stede, ere Hospitalets og Fødselsstiftelsens samtlige Embedsmænd, Bestillingsmænd og Funktionærer berettigede hertil. Ligeledes skulle efter Post 1 i Reskript af 23de Marts 1787 fritliggende Barselkvinder paa den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse i Sygdomstilfælde uden videre modtages til fri Kur paa Hospitalet.

2. Fripladser (Indlæggelse af "Tilskadekomne")

Oprindelig vare samtlige Pladser paa Hospitalet Fripladser, og de enkelte Undtagelser, der gøres herfra ved Fundatsens Artikel 3 i Slutningen og Artikel 4, bekræfte kun denne Regel. Naar man derfor opfyldte Betingelserne for Optagelse paa Hospitalet, havde man dermed ogsaa Adgang til fri Kur og Pleje sammesteds. At ligge frit paa Hospitalet bevirkede i ingen Henseende nogen Forrykkelse i vedkommendes borgerlige Stilling eller Rettigheder. Det følger af sig selv, at Hospitalet ikke havde Krav paa nogen Refusion for Kuromkostningerne af Fattigvæsenet.

Den eneste Virkning, der fulgte af Hospitalsopholdet, var ifølge Artikel 44 i Fundatsen, at Hospitalet i Tilfælde af Dødsfald tog den afdødes Efterladenskaber baade i og uden for Hospitalet. Dette blev imidlertid ved Reskript af 6te Oktober 1786 forandret derhen, at Hospitalet kun tog, hvad den afdøde havde efterladt sig paa Hospitalet, og at hans Arvinger, naar han havde efterladt sig noget uden for Hospitalet, da skulde betale Hospitalet dobbelt saa meget, som dets Regning udgjorde eller miste Arv efter ham. Ogsaa denne Bestemmelse er ophævet, se kgl. Resolution af 4de April 1884, og det Forbehold, der i sammes Slutning endnu er taget med Hensyn til, at afdøde Patienters Efterladenskaber hjemfalde til Hospitalet, naar Afhentelse ikke har fundet Sted inden 6 uger efter vedkommende Dødsfalds Anmeldelse paa den syges sidste Tilholdssted, jfr. Artikel 11 i Hospitalets Fundats, er nu uden praktisk Betydning.

De finansielle Vanskeligheder, som Hospitalet ikke længe efter dets Oprettelse fik at kæmpe med, og som tiltog med Aarene, vel særlig ogsaa, fordi Hospitalet maatte følge med Tidernes Fordringer om en forbedret Sygepleje, Forplejning og højere Lønninger, førte efterhånden med sig, at man erholdt Bemyndigelse til i større Omfang at optage Patienter paa Hospitalet mod Betaling, og man tilstedte da saadanne Personer Adgang til Optagelse, som ifølge Fundatsen og de sig dertil sluttende Bestemmelser helt vare udelukkede fra Optagelse sammesteds; saaledes udviser den tidligere citerede Plan af 27de September 1783, at man for Betaling optog indenbys Tjenestefolk, Lavssvende og Læredrenge og som før omtalt under visse nærmere Forudsætninger ogsaa udenbys Patienter. I kgl. Reskript af 10de December 1772 hedder det, at der i Hospitalet efter Direktionens Skønnende og Sigende maa indtages af dem, der betale, saa mange, som Rummet tillader, men af dem, der nyde al Ting frit, saa mange som Hospitalets Fonds og Indkomster tillade.

Det er ligeledes Hensynet til Hospitalets finansielle Evner i Forbindelse med, at det efter Fundatsen hovedsagelig skal være et Hospital for fritliggende Patienter, der

motiverer Bestemmelsen i Reskript af 20de Juni 1788 om, at der kun maa være et vist nærmere bestemt Antal af betalende og fritliggende Patienter; Antallet af disse sidste fastsattes til 170. Denne Bestemmelse forandredes ved Post 12 i kgl. Reskript af 11te Juni 1875 derhen, at Antallet af fritliggende og betalende retter sig efter, hvad Hospitalet formaar, og fastsættes hvert Aar af sammes Direktion. En saadan Fastsettelse finder imidlertid ikke længere Sted, jfr. Hospitalets aarlige Budgetter. Det er derfor mindre korrekt nu at bruge Benævnelsen "ledige Fripladser eller Legatpladser" (det Classenske Fideikommis's Pladser dog undtagne), da der ikke haves saadanne bestemte Pladser eller noget vist Antal af dem. Man kan derfor, hvad der dog kun gælder ubetinget, hvis man er indenbys Patient, komme ind paa Hospitalet uden Betaling, naar der blot er en ledig Sengeplads, og man opfylder de almindelige Betingelser for at erholde fri Kur. Paa den anden Side er der ogsaa en ubegrænset Adgang til at komme ind paa Hospitalet for Betaling, naar der er Plads sammesteds; for saa vidt er der saaledes en Mulighed for, at alle Pladser kunne blive belagte med betalende Patienter, men herimod maa det i paakommende Tilfælde paahvile Administrationen at træffe fornødne Foranstaltninger, for at ikke Formaalet med Hospitalets Grundlæggelse "*at skaffe de trængende syge og saa mange som muligt af disse gratis Underholdning og Forplejning*", helt skal illuderes. - Det bør endnu anføres, at med fri Kur og Pleje paa Hospitalet følger ogsaa det Beneficium, at Patienten i Tilfælde af, at han afgaar ved Døden paa Hospitalet, kan begraves paa dets Bekostning. - I Finansaaret 1899 -1900 var der paa Hospitalet 1.336 fritliggende og 906 betalende Patienter med henholdsvis 85.299 og 28.890 Sygedage.

I visse Tilfælde maa Hospitalet lade Patienter ligge frit, uagtet de ikke opfylde Betingelserne herfor. Dette gælder særlig de saakaldte "*tilskadekomne*", hvorved Hospitalet forstaar ikke blot saadanne Patienter, der ved tilføjet Vold, egen Skyld (Selvmordsforsøg) eller Ulykkestilfælde have lidt en eller anden legemlig Molest, hvorfor de, umiddelbart efter at samme er foraarsaget, søge Indlæggelse paa Hospitalet, men tillige enhver Person, der henvender sig til Hospitalet om Indlæggelse, og hvis Sygdom ved den paa Hospitalet foretagne Undersøgelse skønnes at være af en saadan Beskaffenhed, at det vilde være uforsvarligt at afvise ham, indtil han enten har opfyldt Betingelserne for at kunne optages paa Hospitalet som betalende Patient eller fremskaffet de sædvanlige fornødne Bevisligheder for at kunne optages som Fripatient. Udtrykkelig Hjemmel for disse Patienters Modtagelse haves i Posterne 3 og 4 i kgl. Resolution af 11te Juni 1875.

Er en Patient indlagt som "tilskadekomnen", rettes der, saa snart hans Helbred tillader det, Henvendelse til ham om Vilkaarene for hans hidtidige Ophold paa Hospitalet og dettes Fortsættelse. Bliver Resultatet heraf, at han hverken kan betale for sit Ophold eller opfylder Betingelserne for at erholde Friplads, f. Eks. som Udlænding, burde han for saa vidt straks udskrives, men naar hans Helbredstilstand ikke tillader en saadan Udskrivning eller Overflytning til et andet Hospital (Kommunehospitalet), sker dette selvfølgelig ikke. Man faar saaledes ved Hospitalets Regler om "tilskadekomne"s Modtagelse en Del Patienter liggende frit paa Hospitalet, uagtet de ikke opfylde Betingelserne herfor. I 1899 -1900 modtog Hospitalet under Benævnelsen "tilskadekomne" i alt 288 Patienter; af disse bleve 89 betalende, medens Resten blev fritliggende, enten fordi de opfyldte Betingelserne herfor, eller fordi man ikke kunde forsvare at udskrive dem eller overflytte dem til Kommunens Hospitaler eller Stiftelser. Under det foran angivne Antal i 1899 -1900 af fritliggende og betalende Patienter ere de "tilskadekomne" medtagne med de ovenfor nævnte Tal.

Ogsaa uden for Kategorien "tilskadekomnen" kan en Person komme til at ligge frit paa Hospitalet uden at opfylde Betingelserne herfor; saaledes t.Eks. naar hans

Depositum ikke fornys, eller naar den for ham stillede Kaution af en eller anden Grund ophører, og han ikke straks derefter kan udskrives på Grund af sin Helbreds-tilstand.

3. Indlæggelse for Betaling

Det er foran paavist hvorledes der ud fra Undtagelsesbestemmelserne i Fundatsens Artikel 3 in fine og Artikel 4 efterhaanden udviklede sig en videre Adgang for Patienter til at optages paa Hospitalet for Betaling. I Almindelighed staar Adgangen hertil nu aaben for alle, og saaledes kunne ogsaa Udlændinge optages paa Hospitalet for Betaling. Derimod er militære udelukkede fra Modtagelse for Betaling paa Fællesstuerne, efter at den senest med Militæretaten bestaaende særlige Ordning af dette Forhold er ophævet ved kgl. Resolution af 20de Marts 1857.

Ligeledes maa det antages, at Personer med fast Understøttelse fra Kjøbenhavns Fattigvæsen ifølge Fundatsen og senere Bestemmelser ere udelukkede fra Optagelse paa Hospitalet for Betaling. Efter den Udvikling, som Byens Hospitalsvæsen har taget, navnlig efter Kommnehospitalets Oprettelse, vil der ej heller af Hensyn til Patienternes Behandling være nogen Grund til at tillade, at Personer under Kjøbenhavns Fattigvæsen optages på Frederiks Hospital; anderledes stiller Forholdet sig derimod med Hensyn til Landet og Byerne uden for Kjøbenhavn, idet Hospitalsvæsenet ikke overalt sammesteds endnu har naaet en tidssvarende Udvikling, og hvor de forholdsvis mindre Hospitaler og Sygehuse ej heller kunne være beregnede paa at behandle sjældnere forekommende alvorlige Sygdomme paa den mest hensigtsmæssige Maade efter de nyeste Kurmetoder. Frederiks Hospital modtager derfor for Betaling af vedkommende Kommuner enkelte Fattiglemmer uden for Kjøbenhavn.

Patientbetalingen har været af forskellig Størrelse til de forskellige Tider, men ogsaa inden for den samme Tid gjordes der Forskel ikke blot i Henseende til Eneværelser med bedste og almindelig Pleje og Fællesstuer, men ogsaa med Hensyn til Patienternes Opholdssted og Nationalitet. Saaledes er det tidligere fremdraget, at da det tillodes udenbys Patienter at optages paa Hospitalet, skete det for en Betaling, der var ikke saa lidt højere end den da ellers gældende Betaling. Dette Forhold blev forandret ved kgl. Reskript af 3die September 1870 samtidig med, at der hjemledes de udenbys Patienter Adgang til Hospitalet som Fripatienter, idet Resolutionen blandt andet ogsaa fastsætter, at Betalingen for Patienter paa Fællesstuer skulde være fælles for samtlige Patienter; i den Henseende er der heller ikke senere gjort nogen Forandring for de udenbys Patienter; derimod blev ved kgl. Resolution af 12te Januar 1875 blandt andet Betalingen paa Fællesstuer for Udlændinge sat 1 Kr. højere pr. Dag end for Patienter her fra Landet, og en Forskel i Betalingen mellem disse er bibeholdt i de senere kgl. Resolutioner om Patientbetalingen af 14de Oktober 1886 og 17de Februar 1900.

Efter disse Resolutioner er Patientbetalingen nu følgende: Paa Enestuer: for Udlændinge (udenrigske) 10 Kr., for uden- og indenbys 5 Kr. daglig; paa Fællesstuer: for Udlændinge (udenrigske) 3 Kr. 50 Øre og for uden- og indenbys 1 Kr. 20 Øre daglig. – I Finansaaret 1899-1900 vare Sygedagenes Antal for betalende Patienters Vedkommende 4,187 paa Enestuer og 24,703 paa Fællesstuer.

Patientbetalingen paa Hospitalets Fællesstuer har vistnok aldrig været fuldstændig Ækivalent for Hospitalets Udgifter, ligesom den er saa langt fra at have været det i de senere Aar. Hospitalets Udgifter for en Patient pr. Sygedag udgjorde saaledes i

1899 -1900 i Gennemsnit for alle Patienter (altsaa Enestue-Patienterne medtagne) Kr. 3,83489 (i det foregaaende Finansaar Kr. 3,87937), medens som anført den af Fællesstuepatienterne, naar bortses fra de ganske enkelte Udlændinge, erlagte Betaling ikkun har udgjort 1 Kr. 20 Øre pr. Dag. Hospitalet er saaledes ogsaa i Forhold til de betalende Patienter paa Fællesstuer en Velgørenhedsanstalt af ikke ringe betydning. Nedenfor fremsættes efter Hospitalets Aarsberetning for 1899-1900 Pag. 102 en Oversigt over, hvorledes Hospitalets fornævnte Udgift pr. Sygedag fordeler sig paa de forskellige Regnskabskonti:

Bygningernes Vedligeholdelse	Kr. 0,22439
Inventariets -	- 0,33583
Forplejning	- 1,17034
Brændsel	- 0,21243
Belysning	- 0,16111
Vadsk	- 0,07283
Medicin m.m.	- 0,36456
Hestehold	- 0,01855
Renholdelse	- 0,07283
Begravelser	- 0,00202
Kontorudgifter.	- 0,02936
Lønninger	- 1,05257
Pensioner.....	- 0,09232
Forskellige Udgifter	- <u>0,02575</u>

Kr. 3,83489

Indlæggelse paa Hospitalet som betalende Patient ikke for den fulde, men for en *modereret Betaling* har undtagelsesvis fundet Sted, hvor Forholdene talte derfor. Princippet er godkendt blandt andet ved den kgl. Resolution af 11te Juni 1875, se sammes Post 6 og 7, af hvilke den sidste omhandler Interessenter i Sygekasser. Begunstigelsen kunde kun komme de Sygekasser til gode, der vare anerkendte af Direktionen, og bestod i, at Patientbetalingen nedsattes til 80 Øre pr. Dag for Kasserens Medlemmer. Heri skete efter Lov af 12te April 1892 om anerkendte Sygekasser samt Skrivelser fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 31te December s. A. og 16de Februar 1895 den Forandring, at for Fremtiden kunne kun Medlemmer af de af Indenrigsministeriet i Henhold til bemeldte Lov anerkendte Sygekasser og kun disses Medlemmer og Børn under 15 år, for saa vidt de have Ophold i Kjøbenhavn, opnaa Optagelse paa Hospitalet for modereret Betaling; denne er fastsat til 60 Øre pr. Dag for voksne og 30 Øre pr. Dag for Børn og i øvrigt ordnet i Henhold til bemeldte Lovs Bestemmelser og i Lighed med den af Kjøbenhavns Magistrat om de samme Forhold truffne Ordning saaledes, at Sygekasserne ere helt fritagne for at betale for deres Medlemmer, naar disse ligge ud over en vis Tid paa Hospitalet. De nærmere særlige Regler herom have dog formentlig her mindre Interesse.

Med hensyn til de Sygekasser, der vare anerkendte af Direktionen før Loven af 1892, men som ikke have søgt Statsanerkendelse, har Ministeriet dog tilladt, at Hospitalet fremdeles maa begunstige disse, for saa vidt angaar de af sammes Medlemmer, som have været optagne i Kasserne før 1ste Januar 1894. Betalingen for disse er ligeledes nedsat til 60 Øre og 30 Øre pr. Dag. Forholdet til disse Sygekasser, der kun ere faa i Tallet, er i det hele i øvrigt ordnet i Lighed med Hospitalets Forhold til de statsanerkendte Sygekasser. - I sidste Finansaar var Antallet af Pati-

enter, der vare optagne i Hospitalet for modereret Betaling, 134 med 3.666 Sygedage for voksne og 623 Sygedage for Børn.

III

Hospitalet som Uddannelsesanstalt for Landets Læger

I hospitalets Fundats angives dets Bestemmelse ikkun at være som i Afsnit II omhandlet en Helbredelsesanstalt. Der findes, saa vidt jeg skønner, i Fundatsen ikke en Gang en Antydning af, at det ved Hospitalets Grundlæggelse var tilsigtet eller blot tænkt, at det tillige skulde være eller vilde blive et væsentligt Hjælpemiddel til Uddannelse af dygtige Læger for hele Landet og til den danske Lægevidenskabs Udvikling i det hele.

Ved Hospitalets Opførelse er der derfor ikke taget Hensyn til Indretning af særlige Lokaler til Undervisning af de medicinske studerende; men vistnok krævede den Maade, hvorpaa det lægevidenskabelige Studium paa det daværende Tidspunkt blev drevet, i alle Tilfælde ikke i samme Omfang saadanne særlige Indretninger paa Hospitalerne, saasom Auditorier, Laboratorier, polikliniske Lokaler m.m., som et Undervisningshospital kræver i vor Tid, jfr. dog Fundats for Universitetet af 7de maj 1788 I. § 5 og IV. § 20 om klinisk praktiske Øvelser ved Hospitalerne, uden at dog Frederiks Hospital særlig er nævnet.

Efter at Undervisningen i Aarenes Løb i større og større Omfang blev henlagt til Hospitalet, maatte derfor Savnet af passende Indretninger til det nævnte Øjemed i høj Grad føles. Man har søgt at raade Bod herpaa saa vidt gørligt, og i de senere Aar er der ved Nedlæggelse af Sygestuer indrettet i største Tarvelighed nogle Auditorier, der imidlertid i mange Henseender lade meget tilbage at ønske; ogsaa Laboratorier er man naaet til at faa, men disse ere anbragte i Lokaler, der oprindeligt ikke vare bestemte hertil, og derfor mangelfulde og indskrænkede. Det samme gælder i endnu større Omfang om de polikliniske Lokaler, som man ligeledes efterhaanden har faaet indrettet.

De Krav, som Lægernes Uddannelse ogsaa stiller til selve Sygestuerne, hvor de medicinske studerende og Kandidater følge og assistere Overlægerne ved den daglige Stuegang, og hvor tillige de saakaldte Praktikantklinikker afholdes, kunne heller ikke de nuværende Sygestuer tilfredsstille hverken i Retning af Luft, Lys, Kubi-kindhold eller Gulvfladeareal; hvorledes skulde de ogsaa kunne gøre det, da de i nævnte Henseender saa langt fra tilfredsstille blot de Fordringer, som Hygiejnen udkræver af Hensyn til Patienterne sammesteds. De mange Lægers Nærværelse paa Sygestuerne for Undervisningens Skyld maa naturligvis yderligere forværre Forholdene paa disse.

Hvorledes Frederiks Hospital, hvad der nu er en Kendsgerning, er blevet et Undervisningshospital, skal ikke i det enkelte søges paavist; hertil vilde ogsaa udkræves Studier i Universitetets og Medicinens Historie, som Tiden ikke tillader, og som formentlig heller ikke ved nærværende Lejlighed ville være af synderlig Interesse; kun skal det nedenfor kortelig omtales, at det nu opnaaede Resultat synes at maatte blive en naturlig Følge af forskellige Omstændigheder og Forhold. Intet Hospital kan

overhovedet undgaa at yde sit Bidrag til Lægernes Uddannelse – i alle Tilfælde for deres Vedkommende, som virke eller have virket derved. At en saadan Uddannelse ogsaa kommer Hospitalets Patienter og i første Række disse til gode, er en Selvfølge.

For Frederiks Hospitals Vedkommende blev imidlertid det Moment af stor Betydning, at det i lange Tider var det eneste større Hospital i Kjøbenhavn og tilmed var og endnu er det eneste Hospital her i Kjøbenhavn, der sorterer under Staten, hvis Op-gave det tillige er at drage Omsorg for det lægevidenskabelige Studiums Fremme. Det var derfor naturligt, da en saa empirisk Videnskab som Lægekunsten mere og mere krævede til dens Trivsel en let og rigelig Adgang til Patienter som Materiale for Undervisningen, at Opmærksomheden særlig blev henledet paa Frederiks Hospital, og at der i den Anledning kom en Forbindelse i Stand mellem Hospitalet og Kjøbenhavns Universitet.

Det kan saaledes oplyses, at det meget tidligt blev paalagt Overlægerne ved Frederiks Hospital at holde kliniske Forelæsninger paa Hospitalet og sammesteds lede praktiske Øvelser for de medicinske studerende. Her kan ogsaa mærkes Bestemmelsen i Reskr. af 10de December 1772 § 4, hvor det lejlighedsvis udtales, at det Direktionsmedlem, der var Professor medicinæ ved Universitetet, tillige skulde have Indseende med, *"at til de ved Hospitalet behøvende Candidatos Medicinæ tages de bedste blandt de ved Universitetet værende Studiosos Medicinæ."*

Til en mere inderlig Forbindelse mellem Hospitalet og Universitetet maatte selvfølgelig ogsaa bidrage, at der i den samlede Direktion, som alt nærmere oplyst i Afsnit I., stadig sad Professorer fra det medicinske Fakultet, og at Docenterne i dette Fakultet ofte vare Overlæger ved Hospitalet. Bortset fra forskellige Bestemmelser, som i Tidernes Løb gaves for at værne om Undervisningens Fremme paa Hospitalet og skaffe den forøget Indpas sammesteds, hvad der dog, som det blandt andet kan ses af Cirkulære af 23de april 1840, paa daværende Tidspunkt endnu ikke var lykkedes i noget større Omfang, bleve de Anordninger af afgørende Betydning, der udstedtes i bemeldte Øjemed paa Grundlag af den af Kommissionen af 27de August 1870 afgivne Betænkning og Forslag til en ordnet Samvirken mellem Universitetet og Hospitalerne til den lægevidenskabelige Undervisnings Fremme, og som nedenfor ville blive nærmere omtalte i Forbindelse med de Virkninger, som det i det hele har for Hospitalet at være blevet et Undervisningshospital.

Man har Erfaringer andetsteds fra, at Undervisningen paa et Hospital ikke altid har kunnet forenes paa bedste Maade med Patienternes Tarv. Frederiks Hospital har i saa Henseende imidlertid indtaget en heldig Stilling, og nogen Opposition af Betydning mod det paa Grund af dets nu dobbelte Formaal har der, saa vidt mig bekendt, aldrig været, og det vil sikkert ogsaa kunne lykkes i Fremtiden at afværge en saadan. Her er dog et Punkt, hvor man maa være varsom, og som jeg derfor gør opmærksom paa for det Tilfælde, at der skulde blive Spørgsmaal om Forandringer i forskellige nu for Hospitalet gældende Bestemmelser. Paa et Undervisningshospital vil man nemlig sikkert staa sig ved at gøre ikke blot Adgangen til Patienternes Optagelse forholdsvis lettere og billigere, men i det hele taget ved at tilsikre disse forholdsvis bedre Vilkaar under deres Ophold på Hospitalet. I saa Henseende frembyder Frederiks Hospital blandt andet den store Fordel, at det hovedsagelig er et Hospital for Fripatienter, hvor det vederlagsfri Ophold paa Hospitalets (Statens) Bekostning ikke medfører nogen som helst uheldige Virkninger for den paagældendes retlige Stilling, og at Patientbetalingen, hvor en saadan maa erlægges, er yderst moderat; disse Goder maa derfor nødvendig fratages Hospitalet.

Det er Hensynet til Undervisningen, der motiverer, at Hospitalet paa Forslag af den førnævnte Kommission ved kgl. Res. af 30te Juni 1871 er henlagt fra Justitsministeriet til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, det samme Ministerium, hvorunder Universitetet sorterer. Ligeledes blev den kirurgiske Service paa Hospitalet i 1876 delt i to Afdelinger for at give de studerende en større Adgang til Undervisning i Kirurgi paa Hospitalet. At Undervisningen er henlagt til Hospitalet sætter sine Spor i Lægernes daglige Hospitalsgerning og viser sig foruden i de dem paalagte Pligter tillige i de for deres Ansættelse gældende Regler.

Overlæger ved Hospitalet ere nu for den ene medicinske og den ene kirurgiske Afdelings Vedkommende eo ipso den tilsvarende faste kliniske Docent (Professor) ved Universitetet, jfr. kgl. Resolution af 22de Januar 1873. Overlægerne ved de to andre Afdelinger, der udnævnes for 6 Aar ad Gangen, kunne, men skulle ikke nødvendigvis være Medlemmer af det lægevidenskabelige Fakultet, men dette har for saa vidt Indflydelse paa deres Ansættelse, som der herom skal indhentes Betænkning fra Fakultetet. Det paahviler ogsaa disse to Overlæger efter den ved Universitetet fastsatte Plan at deltage i den kliniske Undervisning paa Hospitalet. - I Tilfælde at længere Vakancer, som nødvendiggøre Konstitution i Overlægeembederne, maa Betænkning ligeledes indhentes fra det lægevidenskabelige Fakultet. De to Overlæger, der ere Universitetsprofessorer, er der for Lægegerningen paa Hospitalet tillagt et Honorar fra dette; den ene af Universitetsprofessorerne har Bopæl paa Hospital, hvorfor han lider Afkortning i sit Honorar. De to andre Overlæger erholde et Honorar dels af Hospitalet for Lægegerningen dels af Universitetet for Undervisningen, det sidste dog kun for saa vidt de ellers ikke ere ansatte ved det.

Lederen af den otolaryngologiske Klinik ved Hospitalet, hvem det foruden at forestaa den paagældende Poliklinik paahviler at lede den kliniske Undervisning i Otolaryngologi, ansættes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet for 6 Aar ad Gangen med Ret til Genvælg. Han lønnes af Universitetet. Til hans Assistance er ansat en Assistent, der ligeledes lønnes af Universitetet og udnævnes af det lægevidenskabelige Fakultet for 1 ar ad gangen med Ret til Genvælg.

Reservelægerne udnævnes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Indstilling fra Stiftelsernes Lægeråd og lønnes af Hospitalet, hvor de have Bopæl; de ansættes ordentligvis kun for 2 Aar med Ret til Fornyelse for endnu et Aar. At de ikke knyttes til Hospitalet for et længere Tidsrum, skyldes den overordentlig store Betydning, som det har for vedkommendes videnskabelige Udvikling at have beklædt en saadan Post, hvorfor Adgangen til samme ikke maa gøres for vanskelig ved en for lang Ansættelsestid i disse Poster, om end længere Tid maa være at foretrække, naar blot Hospitalets Formaal som Sygehus haves for Øje.

Kliniske Assistenten. Særlig til Assistance for Overlægerne ved bakteriologiske, kemiske og mikroskopiske Undersøgelser er der ved Hospitalet ansat to kliniske Assistenten. De lønnes af Universitetet og antages af det lægevidenskabelige Fakultet. Ansættelsen er for et Tidsrum af 1 Aar med Ret til Genvælg. Den til den ene medicinske Afdeling knyttede Post som *Assistent ved Hospitalets medicinske Poliklinik* følger med Hensyn til Ansættelsesreglerne og Ansættelsesmaaden ganske Reservelægeposterne og lønnes ogsaa som disse af Hospitalet dog uden Bolig sammesteds. Assistenten bestyrer Poliklinikken og giver her de medicinske studerende Lejlighed til at undersøge og iagttage de poliklinisk behandlede Tilfælde.

Kandidaterne. For største Parten af Lægerne, der ikke have Lejlighed til at paatage sig Stillingen som Reservelæge eller ikke egne sig hertil, blive de faste Kandidatposter ved Hospitalerne, dels ved Frederiks Hospital, dels ved Kommunens Hospitaler, navnlig Kommunehospitalet, Vejen til at opnaa en videre Uddannelse end den, de alt som Volontærer ved Hospitalerne have haft Lejlighed til at tilegne sig. Antallet af faste Kandidater ved Frederiks Hospital er for Tiden 10; de antages for et Tidsrum af 20 Maaneder og gøre efter en bestemt Turnus Tjeneste ved samtlige Hospitalets 4 Afdelinger. Ansættelsen sker af Hospitalets Inspektør efter Lægeraadets Indstilling. De bo paa Hospitalet og lønnes af dette. For at kunne give endnu flere Adgang til de faste Kandidatposter, er det paatænkt at forøge Antallet af Kandidater til 12 og indskrænke Kandidattjenesten til 12 Maaneder. - Hver anden af de Kandidater, der antages til Hospitalet, ansættes efter Overenskomst med Sindssygeanstalten paa Oringe med Forpligtelse til først at gøre 4 Maaneders Kandidattjeneste sammesteds, jfr. Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 10de Februar 1872 og 7de December 1888.

Volontærer. Det er, jfr. kgl. Resolution af 29de Januar 1873 og Kundgørelse af 16de Oktober s. A. fra det lægevidenskabelige Fakultet, ikke paalagt de medicinske studerende som en Betingelse for at stedes til Embedseksamen, at de skulle have gjort Volontærtjeneste ved Frederiks Hospital eller Kommunehospitalet, men en saadan Volontærtjeneste er en Betingelse for at opnaa faste Kandidatposter ved disse Hospitaler; derimod maa de medicinske studerende forinden deres Embedseksamen blandt andet have gennemgaaet medicinsk Praktikantklinik i et Halvaar og kirurgisk Praktikantklinik ligeledes i et Halvaar, og til disse Praktikantklinikker modtages de ved Frederiks Hospitals Afdelinger, for saa vidt de ikke gennemgaa Praktikantklinikkerne ved Kommunehospitalet.

Medens det ikke er Pligt for de medicinske studerende at gøre Volontærtjeneste ved Hospitalerne, er det derimod en Ret, der staar aaben for dem. De, der ønske Volontærtjeneste, fordeles efter et vist Forhold mellem Frederiks Hospital og Kommunehospitalet; Tjenestetiden er 4 Semestre. I paakommende Tilfælde kunne Volontærerne paa Frederiks Hospital afskediges af Lægeraadet.

Endnu skal her anføres, at de ved Hospitalet forekommende *Obduktioner* foretages af Professoren i patologisk Anatomi ved Universitetet med Bistand af hans Assistent, jfr. Ministeriets Skrivelse af 20de September 1893. Sektionsresultatet demonstreres af vedkommende Prosektor for den paagældende Overlæge.

Det vil af det anførte fremgaa, at Hospitalet ikke i sin nuværende Skikkelse formaar at tilfredsstille samtlige de Krav, som Undervisningen maa stille for at kunne meddele Landets Læger den fornødne Kundskab og praktiske Færdighed. Her tænkes ikke saa meget paa, at Hospitalets Lokaler ikke ere fyldestgørende dertil, som paa, at Hospitalet ikke har alle de fornødne Servicer, der udkræves til Undervisningen. Hospitalet har til dette Øjemed ikkun de tidligere omtalte to medicinske og to kirurgiske Servicer, en medicinsk og en kirurgisk Poliklinik (herunder Klinik for Øjensygdomme) samt den otolaryngologiske Klinik. De medicinske og kirurgiske Afdelinger ere, som det alt vil ses af det foregaaende, ikke i Stand til at tage mod alle Volontærer og dem, som skulle gennemgaa de medicinske og kirurgiske Praktikantklinikker, og Hospitalet mangler qua Undervisningsanstalt Servicer for Gynækologi, Børnesygdomme, særlig smitsomme Sygdomme, Hudsygdomme, Syfilis og veneriske Sygdomme samt Sindssygdomme. Hospitalets Klinik for Otolaryngologi er ikke forsynet med de fornødne Sengepladser. Undervisning i Fødselsvidenskab gives paa den med Hospitalet i administrativ Henseende forbundne, men ellers selvstændige Insti-

tution, den kgl. Fødselsstiftelse. Om Hospitalet rettelig kan benævnes Universitetets Klinik eller ikke, er for saa vidt kun en Strid om Ord; Hospitalet ejes imidlertid ikke af Universitetet og er heller ikke underlagt dets Bestyrelse.

IV.

Forskellige Bestemmelser og Forhold af særlig Natur

Foruden hvad der alt i de foregaaende Afsnit er fremdraget af særlig Karakter for Hospitalet skal endnu nævnes følgende, hvorpaa der ikke tidligere har været Lejlighed til at komme ind.

Af de Hospitalet ved Fundatsen hjemlede forskellige *Privilegier* bestaar og har praktisk Betydning endnu det ved Art. 35 forundte *Apotekerprivilegium*, der tillige med Apoteket og Bolig for Apotekeren for Tiden er bortlejet for en Afgift af 13,000 Kr. aarlig.

Ligeledes nyder Hospitalet endnu godt af den ved Fundatsens Artikel 12, jfr. Rescr. af 10de Oktober 1781, hjemlede *Fritagelse for Skatter og Afgifter*, der dog kun refererer sig til nogle af de saakaldte Grundskatter.

Af *Legater* til Hospitalet maa, bortset fra Sygelegaterne, der, som Forholdet nu er, ved deres Formuer bidrage til Hospitalets Udgifter i Almindelighed, mærkes *Professor Gundelach Møllers Legat* og *Enkefru Sophie Hansens Legat* til Understøttelse af forhenværende Sygeplejersker og Stuekoner ved Hospitalet. Legatportionerne, der uddeles aarlig af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Lægeraadets Indstilling, udgøre 12, hvoraf de 10 à 40 Kr. og de 2 à 35 Kr.

Hospitalets Betjentes Fattigkasse; de aarlige Renter af Kassens Formue, som den 1ste April 1900 udgjorde 23,710 Kr. 16 Øre, anvendes til Understøttelser til Hospitalets Funktionærer; Understøttelserne tilstaa af Inspektøren.

Under Hospitalets Bestyrelse ere endvidere henlagte *Apoteker Cappels Rejsestipendium* og *Cappels Pensionslegat for Apoteker-Enker og Svende*; ikkun Rejsestipendiet uddeles gennem Hospitalet af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Lægeraadets Indstilling. Det udgør 1,080 Kr. aarlig og uddeles for 3 Aar ad Gangen; berettigede til at nyde samme ere medicinske og pharmaceutiske Kandidater, der ville dyrke kemiske Studier i Udlandet.

Endnu haves under Hospitalets Bestyrelse et ved Foranstaltning af Professor Overkirurg Dr.med. O. Wanscher tilvejebragt Legat til *Anbringelse af Patienter* i "*Hjemmet for vanføre*". Renterne af Legatkapitalen, der udgør 4,484 Kr. 44 Øre, tilfalde det nævnte Hjem, dog med den Virkning, at der fra Hospitalets mindre kirurgiske Afdeling kan overflyttes Patienter til Hjemmet til Ophold sammesteds, for saa vidt Renterne tilstrække.

Ved Midler, testamenterede til dette Formaal af *Professor, Overlæge Winsløv* disponerer Hospitalet over 3 *Sengepladser i Vartov* til Fordel for forhenværende Sygeplejersker, Stue- og Vaagekoner ved Hospitalet. Sengene bortgives af Inspektøren.

Hospitalet har selv i 1857 til Minde om dets 100-aarige Bestaaen erhvervet Belægelsesretten til endnu en Seng i Vartov, den saakaldte *Jubilæumsseng*; for Belægelsen af denne gælde de samme Regler som for de Winsløwske Senge.

Vedrørende *Hospitalets Embedsmænd og Bestillingsmænd* kan endnu mærkes, at der ved Hospitalet er ansat en særlig *Præst*, der tillige er fælles for Fødselsstiftelsen. Han forretter den ugentlige Gudstjeneste paa Hospitalet og forestaar Sjælesorgen for de syge saa vel paa Hospitalet som paa Stiftelsen, samt kaster Jord paa de Lig, som Hospitalet og Stiftelsen lade begrave; tillige fører han særlige Dødeprotokoller for de Patienter, der afgaa ved Døden paa Hospitalet og Stiftelsen (for sidstnævntes Vedkommende dog ordentligvis kun for Børnenes Vedkommende) samt Daabsprotokollen vedrørende de paa Stiftelsen fødte Børn (Instruks fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 10de Oktober 1892). Ved kgl. Resolution af 10de Oktober 1900 er der tillagt Præsten og hans Enke Pensionsret efter de almindelige i Pensionsloven af 5te Januar 1851 fastsatte Regler.

Inspektøren, Bogholderen og Kassereren, der have kgl. Udnævnelse, ere ligeledes tilligemed deres Enker pensionsberettigede efter bemeldte Lov.

For de forskellige *andre Funktionærer under Hospitalets Administration* gælde særlige i kgl. Reskript af 10de April 1855 indeholdte Regler om den Pension og Understøttelse, der kan tilstaa dem ved Deres Afskedigelse.

Den kongelige Fødsels- og Plejestiftelse

I.

1. Stiftelsens Grundlæggelse og Bestemmelsen af dens Virksomhedsomraade

I Artikel 43 i Fundatsen af 1756 for det kongelige Frederiks Hospital var forordnet en egen Indretning i Hospitalet til frugtsommelige Kvinders Forløsning og Barnefødsel, for hvilken Afdeling bebudedes en nærmere Anordning, naar Afdelingen var fuldstændig indrettet til at tages i Brug. Hertil overflyttedes i 1759 det saakaldte "fri Jordemoderhus", der skylder Reskript af 13de Marts 1750 sin Oprindelse.

Jordemoderhusene under privilegerede Jordemødres Ledelse, men af hvilke der i alle Tilfælde i 1759 kun var et, nemlig det, hvis Virksomhed henlagdes til Frederiks Hospital, vare i Henhold til det foran citerede Reskript stiftede for at hindre Barnefødsel i Dølgemaal og Fostrets Ombringelse og vare derfor bestemte for dem "som enten af Undseelse ej ville have deres Besvangrelse bekendt, eller af Uformuenhed ingen Hjælp vide sig, naar de gøre Barsel". Jordemoderhusene havde for saa vidt en privat Karakter, som Barselkvinderne optoges i de paagældende Jordemødres private Hjem under Barselfærden, men Jordemødrene vare fast antagne, og Udgifterne ved Patienternes Ophold hos dem afholdtes, for saa vidt Patienterne ej selv kunde udrede disse, af Konventshuset, der sorterede under Fattigvæsenet. Paa Mødrenes Begæring kunde Børnene ligeledes afleveres til Konventshusets Forsorg.

Ved "Jordemoderhuset"s Overflytning til det kgl. Frederiks Hospital bleve de foran angivne Regler for Barselpatienters Modtagelse uforandrede, og Fødeanstalten på Hospitalet vedblev at staa under Fattigvæsenet og at drives for dets Regning. Heri skete imidlertid i 1771 den Forandring, at Hospitalet overtog Anstalten mod det til samme henlagte aarlige Tilskud fra Finanserne af 1,500 Rdl.

Fødeanstalten benævnes "den ny Stiftelse for frugtsommelige Kvinder i Frederiks Hospital", jfr. Forordningen af 7de December 1770 § 3 og "Accouchementsanstalten", "Accouchements-Huset", jfr. Reskript af 23de April 1783, og "Fødselsanstalten", jfr. Konfirmation af 8de. April 1785 paa Dronning Juliane Maries Gavebrev af 29de Januar s. A.

Af Promemorien til bemeldte Gavebrev ses det, at denne Fødeanstalt hindrede Hospitalet i at optage saa mange af andre Patienter som man ønskede, og som var tilsigtet ved Fundatsen, samt at Driften af Anstalten betyngede Hospitalets Budget, og at dette var Anledningen til, at Dronningen købte og istandsatte en særlig Ejendom til Brug for Fødeanstalten, nemlig den Del af det nuværende Gade-Nr. 25 i Amaliegade, der støder op til Hospitalet. Til denne Bygning skete Overflytningen i 1787 og 1788.

Samtidig forandredes Anstaltens Karakter, idet den nu under Benævnelsen "Fødselsstiftelsen" gik over til at blive en selvstændig Institution under sin egen Bestyrel-

se samt med en udvidet Virksomhedsplan, der ikke blot angik Modtagelse af Barselpatienter, men tillige Forsorg for de på Stiftelsen fødte Børn (Plejestiftelse) og Optagelse paa Stiftelsen af medicinske studerende og Kvinder til Undervisning i Fødselslæren. Herved lagdes Begyndelsen til Stiftelsens Betydning som Undererningsanstalt i bemeldte Fag for Landets Læger og Jordemødre, jfr. nærmere herom Dronning Juliane Maries foran citerede Gavebrev og det dertil sig sluttende Reskript af 23de Marts 1787, hvilke endnu trods de Forandringer, der senere ere skete, maa betragtes om Stiftelsens Grundbestemmelser, hvorfor de nedenfor ville blive udførligt gennemgaaede under de forskellige Afsnit i nærværende Fremstilling.

De Børn, der fødtes paa den tidligere Fødeanstalt paa Frederiks Hospital, skulde medtages af Mødrene ved deres Udskrivning, men ifølge kgl. Reskript af 10de December 1772 § 6 c. kunde de i visse Tilfælde modtages af den kgl. Opfostringsstiftelse eller af Konventshuset (Fattigvæsenet). Fødeanstalten var ifølge § 3 i Anordningen af 7de December 1770 Opfostringsstiftelsen behjælpelig med Børnernes Anbringelse paa Landet; saaledes udleveredes Børnene til Plejeforældrene fra Fødeanstalten paa Frederiks Hospital, og Undersøgelsen af Ammer til dem skete ligeledes paa Hospitalet.

Nogen egentlig Plejeafdeling for de nyfødte Børn var der derimod oprindelig ikke paa denne Fødeanstalt. En saadan blev imidlertid allerede i 1783 knyttet til Anstalten, idet det i samme Aar nedlagte Inokulationshus paa Nørrebro med samtlige dets Indtægter ved Reskript af 23de April 1783 blev skænket Accouchementsanstalten til en egentlig Plejestiftelse for at modtage Børnene, "naar de komme fra Accouchementshuset". Om en tidligere Forbindelse mellem Stiftelsen paa Frederiks Hospital og Inokulationshuset se Reskript 15de Maj 1771 og 11te Februar 1772. Inokulationshuset blev dog ikke benyttet af Accouchementshuset som Plejestiftelse, jfr. Post VI. I Reskript 23de Marts 1787, men bortsolgtes af dette, og i Stedet for opførtes en egen Bygning paa Nabogrunden til den af Dronning Juliane Marie til Accouchementshuset skænkede Ejendom for at tjene til "Plejestiftelse", eller som det ogsaa benævnes i Reskriptet af 1787 til "Plejehus", "Plejeanstalt" for Stiftelsens Børn.

En yderligere Udvikling af Stiftelsens Forsorg for de nyfødte Børn fandt endelig Sted ved kgl. Resolution af 17de Juni 1803, hvorved Opfostringsstiftelsen forenedes med Plejestiftelsen. Om en tidligere Henlæggelse af Opfostringsstiftelsen til Stiftelsen paa Frederiks Hospital, se Reskript 12te November 1772 og 11te December 1782. – I Resolutionen af 1803 benævnes Stiftelsen "den forenede Fødsels- og Plejestiftelse".

Samme Aar udvidedes det til Stiftelsen hørende Bygningskompleks ved Indkøb af den tilstødende Ejendom, nuværende Amaliegade 23, der herefter navnlig blev benyttet til Plejestiftelse, medens den tidligere hertil benyttede Del af Amaliegade 25 blev inddraget til Udvidelse af Lokalerne for fødende. – Hermed havde Stiftelsen med Hensyn til Bygningerne for samme faaet den Skikkelse, som den endnu har, og ligeledes var nu i det væsentlige den Plan fastslaaet, hvorefter den senere har virket – i visse Tidsperioder dog under betydelige Vanskeligheder paa Grund af Udflytninger og Ombygninger formedelst store Epidemier af Barselfeber.

I 1894 fik dog Stiftelsen en Udvidelse af sit Virkefelt, idet der i samme Aar blev knyttet en lille gynækologisk Afdeling til Stiftelsen, indrettet i Kvistetagen i dens Ejendom Amaliegade 23. Plejestiftelsen har paa ny maattet vige Pladsen for Fødselsstiftelsen, idet den førstnævnte i forrige Aar blev installeret i lejede Lokaler i Amaliegade Nr. 21, der sattes i Forbindelse med Lokalerne i Nr. 23. Ligeledes kan det her mærkes, at

der i 1869 blev indrettet paa Stiftelsen en gynækologisk Poliklinik for ubemidlede, samt at der fra Stiftelsen ydes Dag og Nat gratis Lægehjælp til ubemidlede fødende i deres Hjem (den obstetriciske Poliklinik).

2. Stiftelsens Bestyrelse og retlige Stilling

Som alt anført under 1. var den oprindelige Fødeanstalt paa Frederiks Hospital indtil 1771 under Fattigvæsenets Bestyrelse; derefter overgik Bestyrelsen til Frederiks Hospital, indtil Anstalten ved Dronning Juliane Maries Gavebrev fik en selvstændig Karakter under sin egen Bestyrelse, jfr. Reskriptet af 1787 Post V. Nr. 1. Bestyrelsen, der bestod af 4 medlemmer, benævnedes Kommissionen eller den kgl. Kommission.

Ved Opfostringsstiftelsens Forening med Fødsels- og Plejestiftelsen blev der en fælles Direktion for begge disse Institutioner, jfr. kgl. Resolution af 17de Juni 1803. Direktionen skulde bestaa af de Embedsmænd, der hidtil havde bestyret disse Institutioner, hvorhos Direktionen suppleredes med to særlig dertil udsete Mænd. Endelig bestemtes det, at en af Fattigvæsenets Direktører tillige altid skal være Medlem af Direktionen; - Foreningen gav tillige Anledning til, at en Professor af det kirurgiske Akademi fik Sæde i Direktionen, jfr. kgl. Resolution af 18de Maj 1804. – Ved Reskript af 27de Juli 1804 udnævntes den første Direktion for Fødsels- og Plejestiftelsen og kom herefter til at bestaa af Fødsels- og Plejestiftelsens tidligere Kommissions 4 Medlemmer, Opfostringsstiftelsens tidligere Direktør, en Professor af det kirurgiske Akademi og de i kgl. Resolution 17de Juni 1803 nævnte 2 Mænd, hvorimellem daværende Konferensraad Ove Malling, der var Direktør i Københavns Fattigvæsen, og som blev Direktionens Formand. Direktionen talte saaledes i alt 8 Medlemmer. I 1854 bortfaldt ved Vakance den Post, der var forbeholdt en Professor ved det kirurgiske Akademi i Anledning af, at Akademiet var blevet ophævet ved kgl. Resolution af 17de December 1841, men i Stedet derfor ansattes en anden Læge i Direktionen. Medens de tidligere Overakkouchører havde været Medlemmer af Direktionen, skete ved Overakkouchør, Konferensraad Saxtorphs Afgang den Forandring, at Overakkouchørerne for Fremtiden ikke bleve Medlemmer, jfr. kgl. Resolution 30th August 1837.

I 1882 blev Stiftelsens Direktion ophævet samtidig med Direktionen for det kgl. Frederiks Hospital, og den stedlige Overbestyrelse af begge Institutioner derpaa under overbestyrelse af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet henlagt til en for begge fælles Direktør, hvorhos et ligeledes fælles raadgivende Lægeraad, bestaaende af Overakkouchøren ved Stiftelsen og Hospitalets Overlæger, anordnedes, se nærmere herom foran under Hospitalet I. og ligeledes sammesteds om den i 1892 ved Vakancen i Direktørposten trufne Ordning, hvorved den stedlige Bestyrelse af Stiftelsen overdroges til bemeldte Ministerium med Bemyndigelse for samme til efter eget Skøn at henvise til Stiftelsens Inspektør til selvstændig Behandling forskellige Grupper af Sager, der ikke henhøre under Lægeraadets Omraade. Ved kgl. Resolution af 30te Juni 1871 var Fødsels- og Plejestiftelsen bleven henlagt fra Justitsministeriet til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Stiftelsen har fremdeles bevaret sin ved Dronning Juliane Maries Gavebrev tillagte Karakter som en selvejende Institution.

3. Stiftelsens økonomiske Forhold

Stiftelsens Formue er i Balancen for Finansaaret 1899 - 1900 ansat til 1.102,933 Kr. 58 Ø., i hvilken Sum er medindbefattet Alimentationsfondens, Stiftelsens Fattigkasses og Professor Levys Præmielegats Formue.

I den anførte Sum repræsenterer Stiftelsens Bygninger 702.385 Kr. 6 Ø. og dens Inventar 28.612 Kr. 13 Ø. Formuen er fremkommen dels ved Dronning Juliane Maries Dotation til Stiftelsen, dels ved Henlæggelsen til samme af Inokulationshusets Ejendom og Formue, samt endelig ved Opfostringsstiftelsens Forening med Fødsels- og Plejestiftelsen. Ogsaa betydelige Gaver ere legerede til Stiftelsen af private; mærkes maa saaledes særligt Sukkerraffinadør Ladiges Legat paa noget over 200.000 Rdl. og Hofraad David Amsel Meyers Legat paa 25.000 Rdl. Her maa ogsaa nævnes som en finansiell Begunstigelse af ikke ringe Betydning, at det Classenske Fideikommis i 1803 ydede Stiftelsen et endnu bestaaende Prioritetslaan paa 25.000 Rdl. til en Rente af 1 pCt. p. a.

I vanskelige økonomiske Perioder med de stigende Priser og voksende Krav have Renterne af formuen i Forbindelse med de til Stiftelsen henlagte aarlige Indtægter samt Stiftelsens egne Indtægter af Patientpenge og Alimentationsbidrag m. v. samt endelig de forskellige aarlige Tilskud fra Statskassen ikke altid været tilstrækkelige til at opnaa Balance i Driftsregnskaberne, og Stiftelsen har derfor adskillige Gange maattet gribe til Forbrug af sin Kapitalformue. Fra Finansaaret 1889 - 90 at regne har statskassen imidlertid dækket Underskuddet på Driftsregnskaberne.

Stiftelsens aarlige Indtægter bestaa foruden af Renterne af dens Formue og af Stats-tilskuddet, der for Finansaaret 1899-1900 udgjorde 113.846 Kr. 22 Ø., væsentlig af følgende Poster: et fast Tilskud fra Staden Kjøbenhavn, Hesteskatte, et fast Tilskud paa 2.000 Kr. fra det Classenske Fideikommis, Patientpenge, der i Finansaaret 1899 - 1900 udgjorde 3.016 Kr. 40 Ø., og Godtgørelse for Jordmoderelevs Kost og Undervisning, der i samme Finansaar androg 11.354 Kr. 53 Ø.

Det faste Tilskud fra Staden Kjøbenhavn hviler paa Reskript af 10de April 1762, jfr. Reskript 17de Marts 1784 § 11, og hidrører saaledes fra den Tid, da Stadens Fattigvæsen for egen Regning drev Fødeanstalten paa Frederiks Hospital; dets Størrelse har siden 1762 været uforandret 5.000 Rdl., d.v.s. 10.000 Kr.

Hesteskatte er hjemlet ved Anordning af 7de December 1770 § 14, jfr. Raadstue Plakat af 23de Marts 1793 og Anordning af 23de Oktober 1824; den er oprindelig tillagt den kgl. Opfostringsstiftelse. Skatten svares af alle Heste i Kjøbenhavn, undtagen de til Arbejde og Næringsbrug bestemte Heste, hvorunder dog alene falde Bryggeres, Bageres, Mølleres, Vognmænds og Hestehandlers Heste. Skatten paalignes og opkræves af Magistraten. I Finansaaret 1899 - 1900 udgjorde den 9.869 Kr. 55 Ø.

II.

Fødselsstiftelsen særlig som Anstalt for fødende

1. Betingelserne for Barselpatienters Optagelse, ugifte og gifte; Hemmeligholdelse af Opholdet paa Stiftelsen.

Som almindelig Betingelse for Optagelse paa Stiftelsen saavel af frugtsommelige gifte som ugifte Kvinder kræves, at deres Nedkomst maa være umiddelbart forestaende. Stiftelsen er ikke indrettet paa at modtage svangre til Ophold nogen Tid før Fødselen, uagtet dette i mange Tilfælde vilde stemme med Stiftelsens humane Formaal og være til Gavn for Undervisningen.

Af de *ugifte* Kvinder forlanger man, at de forinden Indlæggelsen skulle møde på Stiftelsen for at modtage et Tegn (Blikskilt), der giver dem Ret til Indlæggelse; denne Bestemmelse er vel nærmest foreskrevet for Undervisningens Skyld, men den er ogsaa af Betydning for de fødende, idet de ved de Undersøgelser (Eksplorationer), der finde Sted, forinden Tegnet meddeles dem, vejledes nærmere med Hensyn til Tidspunktet for deres forestaaende Nedkomst. I tiden før 1894, da der var de saakaldte Ammestuer paa Stiftelsen, havde man heri et Middel til at faa den nævnte Bestemmelse efterlevet, idet de ugifte Kvinder, der ikke havde efterkommet den, som Straf bleve overlagte på Ammestuerne for i nogen Tid at amme andres Børn i Stedet for straks at udskrives efter de sædvanlige Regler, naar Barselfærden var overstaaet. Det vil imidlertid heraf ses, at man modtog dem på Stiftelsen til Indlæggelse, uagtet de ikke kunde dokumentere ved Tegnet, at de havde mødt til foregaaende Undersøgelse; det samme er fremdeles Tilfældet, og det er derfor kun med den foran anførte nærmere Forklaring, at man kan opstille den foregaaende Undersøgelse som en Betingelse for ugiftes Indlæggelse på Stiftelsen.

Reskriptet af 23de Marts 1787 opstiller vedrørende Adgangen til ugifte Kvinders Indlæggelse paa Stiftelsen ingen som helst Fordringer med Hensyn til Kvindernes Bopæl, Opholdssted eller Nationalitet. Adgangen staar altsaa aaben i lige Grad for ugifte Kvinder fra hele Landet, og Kvinder fra Udlandet ere heller ikke udelukkede (se nærmere nedenfor).

Reskriptet af 1787 udtaler i Post 1., at af fødende, hvorved der paa det paagældende Sted kun kan være ment ugifte fødende, maa ikke antages uden Betaling andre end saadanne, hvis yderste Trang nødvendigvis udkræver det. Hvorvidt denne Forskrift, som ses at være motiveret ved, at Patientantallet i Stiftelsen ikke skal blive for stort, nogen Sinde er bleven overholdt, tør jeg ikke bestemt udtale mig om. Dens strenge Overholdelse udkrævede imidlertid Bevisligheder om Trangen; men skulde Kvinderne tilvejebringe saadanne, maatte de blive udsatte for at røbe deres Frugtsommelighed, hvorved Stiftelsen selv vilde komme til at bidrage til noget, som det paahvilede den at forhindre, og den vilde saaledes ganske forfejle sit Formaal.

Formaalet for Dronning Juliane Maries Stiftelse maatte nemlig blandt andet være det samme, som gjaldt for det saakaldte fri Jordemoderhus og for Accouchementshuset paa Frederiks Hospital, jfr. kgl. Reskript af 13de Marts 1750 og Reskript af 6te Januar 1764, nemlig at tjene til Fødeanstalt for dem, som af Undseelse ikke vilde være deres Besvangrelse bekendt og derved hindre Barnefødsel i Dølgemaal. At Fødselsstiftelsen efter Reskript af 1787 havde den Opgave at hemmeligholde de fødende Kvinders Ophold sammesteds kan ogsaa ses af Reskriptets Post I. ved Omtalen af

fattige Barselkvinders Overflytning til Frederiks Hospital eller andre Hospitaler i Tilfælde af langvarige Sygdomme efter deres Barselfærd, idet det der hedder, at vedkommende Hospitalers Betjente skulde uvægerligen modtage dem uden at efterspørge, hvorfra de komme, eller hvem de ere, hvorom alene Direktionen eller Inspektøren i Forvejen underrettes.

Hemmelighedsprincippet er i øvrigt til de forskellige Tider ikke opfattet ganske paa samme Maade, jfr. saaledes Canc. Skriv. af 20de maj 1823, hvori udtales, at for en vis Klasse af Patienter paa Stiftelsen søges eller ikke en Gang modtages nogen Oplysning, men for en anden Klasse optegnes Navnene paa Stiftelsens Kontor, og paa Forlangende nægtes ikke om disse Patienter Underretning, naar saadan forlanges enten fra Politiet, Fattigvæsenet, Plejemødrene eller andre, som det kan vedkomme. – Bemeldte Canc. Skriv. har imidlertid ikke nogen forbindende retlig Karakter, da den kun indeholder et Referat af, hvad der den Gang efter Erklæring fra Stiftelsens Direktion var Coutume paa Stiftelsen.

Af afgørende Betydning er derimod de senere Canc. Skriv. af 26de Januar 1841 og 1ste Februar 1842, hvori Cancelliet i Almindelighed, altsaa gældende for alle Patienter, udtaler, at det ikke kan bestaa med Stiftelsens Øjemed, at der fra samme gives nogen Meddelelse om Navnene paa de der fødende ugifte Kvinder, hvad der i øvrigt ogsaa var den daværende Direktions Opfattelse. Cancelliet gav saaledes Stiftelsens Direktion Medhold i, at alle ugifte Mødre paa Stiftelsen have Krav paa Hemmeligholdelse af deres Ophold sammesteds. Herefter forholdes der ogsaa nu, og Princippet gennemføres saaledes, at alle de ugifte Kvinder, der selv have søgt Tilflugt hos Stiftelsen for at føde (altsaa ikke indlagte af Politiet eller lignende) ikke ere forpligtede til at opgive Navn eller andet deres Personalialia vedrørende ved deres Indlæggelse – der hverken søges eller modtages nogen Oplysning herom – det samme gælder fremdeles for dem under deres Ophold paa Stiftelsen og ved deres Udskrivning.

Undtagelser herfra gøres kun, naar de ugifte Kvinder udtrykkeligt begære at renoncere paa den dem tilkommende Hemmeligholdelse – hvad der kan faa betydning for Børnene ved Legitimationen af deres Arveret efter Mødrene – eller de efter deres Udskrivning ønske at erholde Plejehjælp til deres Børn; i sidste Tilfælde bliver det nemlig for at bestemme deres Berettigelse til at nyde samme efter de herom gældende Regler og for Udbetalingsens Skyld nødvendigt, at Stiftelsen udspørger dem om deres Navne m. v. og notere Svarene i Protokollerne, men heller ikke om disse Mødre, der saaledes ikkun for Plejehjælpens Skyld have navngivet sig, gives der nogen Meddelelse til private eller det offentlige vedrørende deres Navn eller andet, der kunde lede til Udfindelse at, af de have været indlagte paa Stiftelsen.

Hemmelighedsprincippets Opfattelse paa den nævnte ubetingede Maade medfører, at Spørgsmaalet om virkelige Betingelser for ugifte Kvinders Indlæggelse paa Stiftelsen bortfalder, og saaledes er det derfor gaaet med Forskriften om Trang i Reskriptet af 1787 som Betingelse for ugiftes fri Indlæggelse. Noget Misbrug af Stiftelsen som Følge heraf finder imidlertid ikke Sted. Af de paagældendes Klædedragt o.s.v. er der tilstrækkelig Erfaring for, at de Kvinder, der behandles som Fripatienter paa Stiftelsen, udelukkende eller næsten uden Undtagelse henhøre til den ubemidlede Klasse. Ønske mere velstillede Kvinder at skjule deres Skam paa Stiftelsen, fordi den frem for noget andet Hjem som Sted for deres Barselfærd yder den største Garanti for en ubrødelig Tavshed, ville de lade sig indlægge som betalende Patienter for at opnaa de dermed følgende Begunstigelser; denne Betaling er tilmed sat meget lavt, nemlig til i alt 4 Kr. pr. Dag, jfr. kgl. Reskript af 7de Oktober 1874, altsaa ikke blot for Ophold og Forplejning, men ogsaa for Jordemoder- og Lægeassistance.

Hvad dernæst angaar Adgang til Optagelse paa Stiftelsen for Udlændinge, som jeg alt kortelig har berørt foran, da staar denne dem aaben uden Betaling og paa ganske de samme Betingelser (ingen) som Indlændinge; noget særdeles mærkeligt heri er der dog neppe; det samme var, som anført under Frederiks Hospital, Tilfældet for Udlændinge, der søgte Indlæggelse paa dette Hospital, indtil kgl. Res. af 11te Juni 1875 afgjorde Spørgsmaalet i modsat Retning. For Stiftelsen vil det under Hemmeligholdelsesprincippets Regime heller ikke være muligt at kontrolere, om de, der melde sig til Indlæggelse, ere Udlændinge; thi at de tale et fremmed Sprog, er ikke nok til at gøre dem til Udlændinge; og at de tale dansk, er ikke tilstrækkeligt Bevis for, at de ere Indlændinge. – Da der i Kjøbenhavn tjener et ikke ringe Antal svenske Piger, kommer der vel ikke saa faa af denne Nationalitet paa Stiftelsen; men at det, hvad der er bleven sagt, skulde være en hyppig forekommende Sag, at ugifte Piger fra Skaane tage direkte med Dampskib derfra til Stiftelsen for at føde, forholder sig ikke rigtigt.

I Finansaaret 1899-1900 var der indlagt paa Stiftelsen og i dens Filialer 1.538 ugifte Barselkvinder, hvoraf de 1.505 vare fritliggende og Resten, 33, betalende.

Med Hensyn til *gifte* Kvinders Optagelse paa Stiftelsen bestemmer Reskriptet af 1787, Post I., at der blandt de 50 fødende, for hvilke Stiftelsen var bestemt, "fornemlig maa være 10 særdeles fattige og skikkelige Borgerkoner af Kjøbenhavn, hvilke uden nogen Slags Betaling skulle plejes". For at gifte Kvinder kunde opnaa vederlagsfri Indlæggelse paa Fødselsstiftelsen, fordredes altsaa Trang, og at de vare Borgerkoner af Kjøbenhavn. Den førstnævnte Betingelse opretholdes fremdeles. Trangen forlanges dokumenteret ved Attest fra vedkommende kommunale Distriktsforstandere; derimod er efter Canc. Skriv. af 30te November 1805 af den sidstnævnte Betingelse bortfalden, at de skulle være Borgerkoner, saaledes at altsaa ogsaa andre fattige Koner nu kunne optages paa Stiftelsen, medens den anden Del af Betingelsen fremdeles staar ved Magt, nemlig at de skulle være fra Kjøbenhavn. Herefter ere altsaa fattige gifte Koner uden for Kjøbenhavn udelukkede fra vederlagsfri Indlæggelse paa Stiftelsen.

En Undtagelse herfra er dog hjemlet i den seneste Tid, idet Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet ved Skrivelse af 8de Februar 1899 har tilladt, dog inden for et begrænset Antal, at ogsaa gifte Barselpatienter hjemmehørende uden for Kjøbenhavn maa modtages til vederlagsfri Behandling og Ophold paa Stiftelsen, naar det efter Erklæring fra Stiftelsens Overaccouchør maa antages, at der vil være særlig Fare forbunden med Fødslen for Moder eller Barn, og vedkommende Barselpatient derhos ikke nyder Fattighjælp samt ved Attest fra By- eller Sogneraad godtgør, at hun er ude af Stand til selv at afholde Omkostningerne ved sit Ophold paa Stiftelsen.

Endnu skal tilføjes med Hensyn til gifte Barselpatienters Optagelse paa Stiftelsen til frit Ophold og Behandling, at en forudgaaet Undersøgelse (Eksploration) ikke er foreskrevet for disses Vedkommende.

For Betaling kunne gifte Kvinder i Henhold til Reskriptet af 1787, Post II., modtages paa Stiftelsen, naar de paa Grund af deres Legemssvagthed eller Frygt for deres Tilstand søge til Stiftelsen for at føde. Den nævnte Forudsætning, som skal være til Stede, forstaas saaledes, at der efter Overaccouchørens Skøn maa antages at være særlig Fare forbunden med Fødslen for Moder eller Barn. Er dette ikke Tilfældet, kunne gifte Koner hverken fra Kjøbenhavn eller uden for samme optages paa Stiftelsen for Betaling. En Undtagelse herfra er dog i Henhold til en med Marineministeriet i

1867 truffet Ordning gjort for Marinens faste Mandskabs Barselkoner, idet de af disse, som ønske det, kunne, uden at abnorme Forhold ved Fødslen befrygtes, modtages paa Stiftelsen for Betaling. Betalingen er fastsat til samme Størrelse, som den Stiftelsen til enhver Tid yder sine Filialkoner for en Barselpatienters Ophold og Forplejning med Tillæg af det samme Jordemoderhonorar, som Stiftelsen betaler for sine Patienters Forløsning i Filialerne.

Bortset fra den særlige Betaling for de forannævnte saakaldte Marinekoner er Patientbetalingen for gifte Koner den samme som foran angivet for ugifte betalende, nemlig 4 Kr. pr. Dag.

Antallet af gifte Barselpatienter paa Stiftelsen var i 1899-1900 328, hvoraf ikkun 6 vare betalende.

2. Antal Sengepladser for fødende; Filialer

I Reskriptet af 1787 er fastsat et bestemt Antal Sengepladser for fødende, nemlig 50. Antallet er senere af Hensyn til Barselfeberepidemierne sat ned og atter sat op, og Stiftelsen har for at værne om Sundhedstilstanden været helt lukket i Sommermaanederne, og dens to Etager hele Aaret igennem ikkun været benyttede skiftevis.

Anvendelsen af den antiseptiske og aseptiske Behandlingsmetode har imidlertid efterhaanden ført til saa betydningsfulde Resultater inden for Stiftelsen, at man særlig i de sidste Aar har turdet belægge Stiftelsen i et stadig større Omfang. Begge Stiftelsens Etager belægges nu hele Aaret igennem med Undtagelse af den Tid, der i Sommeren medgaar til en Hovedrengøring af Lokalerne og de fornødne Reparationer; dette foretages dog for hver enkelt Etage ad Gangen, saaledes at man ikke som før har nogen fuldstændig Lukketid i Sommertiden, jfr. Skrivelse af 7de Maj 1895 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Uagtet Stiftelsen som anført har set sig i Stand til at optage Patienter i et stadig større Antal, kunne dens Lokaler dog ikke slaa til over for den jævnt voksende Tilgang af Patienter. Nedenstaaende Tal for de sidste 5 Aar ere i saa Henseende oplysende:

	Stiftelses egne Lokaler.	Filialerne.	I alt.
1895 - 96	797	897	1.694
1896 - 97	791	818	1.609
1897 - 98	926	805	1.731
1898 - 99	992	788	1.780
1899 - 1900	1,040	826	1.866

Tabellen udviser, at uagtet det samlede Patientantal er steget betydeligt, fra 1.694 til 1.866, er dog ikke Benyttelsen af Filialerne steget men derimod formindsket. Da man i det sidste Aar har faaet en Udvidelse af Lokalerne for fødende paa selve Stiftelsen ved Udflytningen af Plejestiftelsen til de lejede Lokaler i Amaliegade 21, vil man, hvis ikke uforudsete Omstændigheder støde til, kunne optage endnu nogle flere Patienter paa selve Stiftelsen, men denne vil ikke være i Stand til at optage alle,

der søge dertil, og bliver mindre i Stand dertil ad Aare under Forudsætning af, at Folkemængden i Kjøbenhavn fremdeles vil være i Stigning. Det er allerede et Spørgsmaal, om ikke Indlemmelsen fra 1ste Januar d. A. af en Del af Nabokommunerne under Kjøbenhavn om kort Tid vil have en speciel forøget Tilgang af Barselpatienter til Følge.

Nogen direkte effektiv Foranstaltning mod en forøget Tilgang af ugifte Patienter kan man ikke træffe, saa længe der paa Grund af Hemmelighedsprincippet er den fri af ingen Betingelser hindrede Adgang til Stiftelsen for ugifte Kvinder, og Hemmelighedsprincippet, hvorpaa Stiftelsen fra dens Begyndelse har hvilet, og uden hvilket den ikke vil se sig i Stand til at opfylde sit Formaal, at være Tilflugtsted for de ulykkelige stillede Kvinder, der ville skjule deres Skam, samt at forhindre Fosterfordrivelse og Barnefødsel i Dølgemaal, bør nødtigt opgives! Men selv om man vil se bort herfra og derefter opstille visse Betingelser for Indlæggelse paa Stiftelsen for at begrænse Tilgangen til denne, vil en saadan Ordning dog neppe hidføre det tilsigtede Resultat, saa længe der ikke findes andre Fødselsstiftelser i Kjøbenhavn, hvor de udelukkede Kvinder kunne opnaa Optagelse. De fødende ugifte Kvinder ville nemlig, selv om de ifølge de trufne Bestemmelser ere uberettigede til Indlæggelse, dog indfinde sig, naar Nedkomsten forestaar, paa den eneste Stiftelse, der er for fødende, og man vil vanskelig kunne afvise dem; de falde jo i særlig Grad ind under det i Afsnittet om Frederiks Hospital nærmere forklarede tekniske Udtryk "Tilskadekomne".

Naar der er Tale om at træffe Foranstaltninger mod en stigende Tilgang af Barselpatienter til Stiftelsen, maa dog ikke blot økonomiske Hensyn gøre sig gældende, men ogsaa Hensynet til, hvor stort et Antal Patienter Undervisningen saavel af Læger som af Jordemødre udkræver.

Filialsystemet er oprindelig opstaaet ved, at Stiftelsen i længere Tidsperioder paa Grund af de store Barselepidemier maatte søge Assistance hos private i Byen til Modtagelse af Stiftelsens Patienter, oprindelig hos Jordemødre; Systemet blev derefter nødvendiggjort ved den foreskrevne Lukketid i Sommermaanederne og den etagevise Belægning af Stiftelsen hele Aaret rundt (se foran), og det maa uagtet den heri indtrufne Forandring og de i forrige Aar forøgede Sengepladser paa selve Stiftelsen fremdeles bibeholdes, medmindre Stiftelsen kan faa en saadan Udvidelse af sine egne Lokaler, at den deri kan modtage alle Patienter, der søge til den.

Systemet bestaar i, at Stiftelsen har Overenskomster med Koner boende i dens Nærhed om at modtage de Patienter, som denne af Pladsmangel ser sig nødsaget til at afvise. I disses Hjem faa de Pleje og Underhold under deres Barselfærd; de tilses af Stiftelsens Læger, men betjenes under deres Nedkomst af Jordemødre fra Byen. Som Vederlag herfor erholde Konerne for det Værelse, der stilles til Disposition til Belægning fra Stiftelsen, en fast maanedlig Betaling af 10 Kr. uden Hensyn til Værelsets større eller mindre Benyttelse og for hver Patient, som de modtage, 2 Kr. pr. Dag. Jordemødrenes Honorar betales særskilt af Stiftelsen. De nævnte Betalings-satser til disse de saakaldte Filialkoner ere i øvrigt først fastsatte forrige Aar, og ere en væsentlig Forhøjelse af det Vederlag, som de tidligere modtog. Der er herved fornemlig tilsigtet at forbedre Filialernes Tilstand.

III

Plejestiftelsen

Børns Ophold sammesteds; Plejehjælp; Alimentationsbørn

Om Oprindelsen til Plejestiftelsen, dens Forbindelse med Stiftelsen og dens nuværende Lokaler henvises til det foregaaende.

Medens de paa Stiftelsen indlagte gifte Kvinder ifølge Reskriptet af 1787 skulde medtage deres sammesteds fødte Børn og ikke fik nogen Understøttelse fra Stiftelsen til disse, forbleve de af de ugifte Kvinder fødte Børn nogen Tid på Stiftelsen, hvorefter de derfra anbragtes i Pleje af Stiftelsen. For de Mødres Vedkommende, der vare fritliggende, og som ikke havde betalt det saakaldte Alimentationsbidrag til Stiftelsen, jfr. nærmere neden for, gik man imidlertid senere navnlig af økonomiske Grunde over til den Ordning, at disse Mødre ved Udskrivningen medtog deres Børn, mod at Stiftelsen i en vis Tid ydede dem Plejehjælp til Børnene, jfr. kongelig Resolution af 8de Februar 1812 og kongelig Resolution af 2den Oktober 1824 §§ 1-3.

De om Plejehjælpen nu gældende Regler indeholdes i kongelig Resolution af 19de Marts 1869, jfr. kongelig Resolution af 7de Marts 1838 og kongelig Resolution af 25de maj 1894. Berettigede til at erholde Plejehjælp fra Stiftelsen til deres sammesteds fødte Børn ere herefter ikkun ugifte Kvinder (ikke Enker, fraskilte eller separerede Koner), og kun for saa vidt de ikke have født før. Endvidere er det en Betingelse for at erholde Plejehjælp, at Mødrene ikke nyde Fattighjælp, ligesom den en Gang tilstaaede Plejehjælp bortfalder, naar dette Tilfælde indtræder; endelig ere Udlændinge udelukkede fra at erholde Plejehjælp, naar de ikke have haft Ophold her i Landet Timaanedersdagen før Børnenes Fødsel. Plejehjælpen udgør 1 Kr. 50 Øre ugentlig og tilstaaes for et Tidsrum af 13 Uger, regnet fra Barnets Fødsel. Den Tid, hvori Moderen med Barnet har ligget paa Fødsels- og Plejestiftelsen, regnes fra i de 13 Uger.

De Mødre, der ere berettigede til Plejehjælp, tilkommer der endvidere inden for den Tid, hvorfor Plejehjælpen er tilstaaet, fri Lægehjælp og Medicin fra Stiftelsen, for saa vidt Børnene opholde sig paa Københavns Grund. Lægehjælpen ydes af en særlig dertil ansat Læge, Plejebørnslægen, der er forpligtet til at holde en Klinik for Børnene i Byen, hvortil Børnene som Regel bringes, naar Aarstiden og deres Sygdom tillade det.

Før 1ste September 1894 førte Stiftelsen ved en dertil specielt antaget Dame, Plejebørns-Inspektrisen, og hendes Assistent Tilsyn med de Børn her i Staden, der erholdt Plejehjælp fra Stiftelsen. Disse Poster inddroges imidlertid fra det nævnte Tidspunkt, hvad der nærmest var en Følge af den citerede kongelige Resolution af 25de Maj 1894, der blandt andet betydeligt indskrænkede den Tid, hvori Børnene vare berettigede til at erholde Plejehjælp fra Stiftelsen. For saa vidt Børnene ikke forblive hos deres Mødre – hvad der kun undtagelsesvis finder Sted – men anbringes af disse i Pleje, sortere de nu udelukkende under det sædvanlige Tilsyn med Plejebørn, jfr. Lov om Plejebørn af 20de April 1888.

I 1899 - 1900 ydede Stiftelsen Plejehjælp til i alt 744 Børn. Plejehjælpen androg et Beløb af 10.026 Kr. 28 Øre.

En for Stiftelsen særlig Ordning, der allerede er berørt, er det saakaldte *Alimentationsforhold*, der er af gammel Dato, jfr. Anordning af 7de December 1770 om Opfostringsstiftelsen, kongelig Resolution af 23de Juni 1804 og Bekendtgørelse fra Fødsels- og Plejestiftelsens Direktion af samme Dato samt kongelig Resolution af 8de Oktober 1824.

Denne Ordning bestod i, at Stiftelsen mod en Betaling en Gang for alle, Alimentationsbidraget – der til forskellige Tider har været af forskellig Størrelse og senest ved kongelig Resolution af 8de Juli 1874 blev forhøjet til 500 Kr. -, overtog Forsorgen for de paa samme af ugifte, betalende Kvinder fødte Børn, som den atter overdrog videre til de saakaldte Fosterforældre eller Plejeforældre, mod at disse fra Stiftelsen erholdt et aarligt Vederlag for Børnenes Underhold og Opdragelse. Vederlaget har været af forskellig Størrelse og været begrænset til forskellige Alderstrin hos Børnene. Hvad der adskiller dette Forhold fra et egentlig Plejeforhold, er at de Forældre, som have modtaget et saadant Barn, ere forpligtede til at forsørge det som deres eget Barn, ogsaa efter at Plejehjælpen fra Stiftelsen er ophørt, at de ikke kunne give Stiftelsen det tilbage igen, naar denne ikke vil samtykke deri, og endelig at de selv ere beskyttede imod, at Børnene tages fra dem for at overgives til deres naturlige Forældre, hvilket nemlig ikke kan finde Sted uden Fosterforældrenes Samtykke, jfr. den citerede Bekendtgørelse af 23de Juni 1804, Post D, E, F, og kongelig Resolution af 8de Oktober 1824 § 4.

Den ugifte betalende Barselpatient, der havde erlagt Alimentationsbidraget, udskreves af Stiftelsen, naar hendes Helbredstilstand efter Barselsengen tillod det, medens hendes Barn gik over paa Plejestiftelsen (Ammestuerne). Her forblev det, ammet af en af Stiftelsens andre hertil overlagte Barselpatienter, der tillige ammede sit eget Barn, indtil Stiftelsen som Regel først efter 3 - 6 Maaneders Forløb ansaa det for forsvarligt at anbringe det hos barnløse Ægtefolk paa landet paa de foran beskrevne Vilkaar. Da det var i ikke ringe Omfang, at Børns Forsorg blev overdraget Stiftelsen mod Erlæggelse af Alimentationsbidrag, kom Plejestiftelsens Belægning i sin Tid væsentlig til at bestaa af ugifte Mødre, der fra Fødselsstiftelsen vare overførte dertil alene for at amme de saakaldte Alimentationsbørn.

Efter kgl. Resolution af 25de Juni 1894 er Stiftelsen fra 1ste Juni s. A. at regne ophørt med for Betaling af overtage Forsorgen for noget paa samme født Barn. Alimentationsinstitutionen bestaar dog endnu, for saa vidt angaar de Børn, der alt forinden nævnte kgl. Resolution vare antagne af Stiftelsen, og for hvilke Stiftelsens Forpligtelser endnu ikke ere ophørte. Efter de senest ved kgl. Resolution af 8de Juli 1874 foreskrevne Regler ophører nemlig Stiftelsens Forpligtelse til at yde Opfostringsløn som Regel først med Børnenes fyldte 14de Aar, hvorfor der endnu vil gaa nogle Aar, forinden Stiftelsens Forhold til disse helt er afviklet. Antallet af de pr. 31te Marts 1900 endnu resterende Børn, hvis Forsorg Stiftelsen har overtaget, udgjorde 61.

Af de til Stiftelsen indbetalte Alimentationsbidrag er der dannet et særligt Fond, "Alimentationsfonden", hvoraf det Vederlag m. v., som Fosterforældrene oppebære, afholdes. Fondens Formue eksisterer dog ikke i særskilte fra Stiftelsens øvrige Formue udskilte Aktiver, og for saa vidt bestaar Fondens Formue kun i en Fordring paa Stiftelsen.

Efter at den oftere berørte for Alimentationsbørnenes Skyld etablerede Ammeinstitution i Plejestiftelsen er ophørt i Løbet af 1894, er Plejestiftelsens Belægning taget af i en meget betydelig Grad. Der overflyttedes nu til samme fra Fødselsstiftelsen kun

Patienter med Børn, for saa vidt enten Børnene ere svagelige, saa at det ikke vil være forsvarligt at udskrive dem med Mødrene, naar disse ellers vilde kunne udskrives efter deres Barselfærd, eller Mødrene selv trænge til nogen fortsat Pleje efter Barselfærden, uden at en Overflytning til et Hospital anses for nødvendig eller hensigtsmæssig.

I Plejestiftelsen var i 1899 - 1900 optaget 228 Mødre med 229 Børn.

IV.

Den gynækologiske Afdeling

Denne Afdeling, for saa vidt det ikke er for eufemistisk at tale om en Afdeling, hvor der kun er Spørgsmaal om 6 Sengepladser, blev, som alt foran omtalt, oprettet i 1894, jfr. Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 7de August s. A. Oprettelsen skyldtes alene Hensyn til Undervisningen. Der tilsigtedes dog ikke saameget ved de nævnte Sengepladser at faa en Service til Brug for Undervisningen i Gynækologi som at give de studerende under deres Undervisning paa Stiftelsen i Obstetrik Lejlighed til ved Sygesengen at kunne studere de Kvindesygdomme, der ere Aarsag til eller en Følge af et abnormt Forløb af Svangerskabet og Fødslen.

For Optagelse paa denne Afdeling er der ved den foran citerede Skrivelse fastsat de samme Regler, som gælde for Optagelse af Patienter paa det kongelige Frederiks Hospital (se under dette paa det paagældende Sted). Udenbys Patienter kunne saaledes ogsaa indlægges til fri Kur paa denne Afdeling.

Af de i 1899 - 1900 paa denne Afdeling behandlede 99 Patienter vare 76 indenbys og 23 udenbys; 57 vare fritliggende og 42 betalende; af disse sidste vare 15 indlagte for den for de anerkendte Sygekasser fastsatte modererede Betaling.

V.

Fødsels- og Plejestiftelsen som Uddannelsesanstalt i Fødselsvidenskab for 1. Læger og 2. Jordemødre

1. *Uddannelsesanstalt for Læger.* Allerede ikke længe efter at Københavns Fattigvæsen havde faaet overladt en Del af Frederiks Hospital til Fortsættelse af den Virksomhed, som det fri Jordemoderhus havde udøvet, blev Fødeanstalten på Frederiks Hospital en praktisk Skole i Obstetrik for de studerende. Initiativet hertil skyldtes den ved Anstalten ansatte Læge, Professor, Dr. med. Christian Berger, idet det ses, at han selv har foranlediget den Indstilling, som gav Anledning til det til ham under 15de maj 1761 udstedte kgl. Reskript, der i det væsentlige er gentaget ved Reskript af samme Dato til Direktørerne for Fattigvæsenet. Da disse Reskripter have haft en saa overordentlig stor Betydning for Fødselsvidenskaben her i Landet, skulle forskellige Dele af samme her nærmere refereres.

I den i Reskriptet til Professor Berger optagne Gengivelse af Referatet til Kong Frederik den 5te i denne Sag, hedder det saaledes om Stiftelsen paa Frederiks Hospital, at den *"kunde have en noget større Nytte, naar den maatte tjene dem, som skulle og ville bruges in Arte Obstetriciae, til en praktisk Skole"* og at der hertil er gjort følgende Forslag, *"at denne Stiftelse maatte allernaadigst skænkes til det Medicinske Fakultet ved Universitetet i Vores kongelige Residents Stad Kjøbenhavn for at tjene til en praktisk Skole in Obstetriciis, og at der efter andre Akademiers Eksempel maatte sættes en Professor Artis Obstetriciae med Designation at ascendere i det Medicinske Fakultet, hvortil Du haver indstilt, om Du allernaadigst maatte udnævnes, da denne Professors Forretning skulde være at læse privatim over Theoriam Artis Obstetriciae og at give sine Tilhørere Lejlighed til Øvelser i den praktiske Skole, til hvilken Ende Opsigten over denne Skole alene maatte betros ham med videre"*. – Ved det nævnte Reskript bifaldt Kongen i eet og alt Forslaget, dog med den Reservation, at Facultas Medica og Jordemoderkommissionen ikke maa betages det mindste af den hidtil hafte Myndighed og Direktion in Arte Obstetriciae.

Ved Reskriptet blev saaledes dels Overlægen ved Fødeanstalten ansat som særlig Professor i Obstetrik og dels Anstalten bestemt til at være en praktisk Skole for studerende i dette Fag.

For saa vidt det ved nævnte Reskript ogsaa blev bifaldet, *"at bemeldte Stiftelse i Frederiks Hospital maa skænkes det medicinske Fakultet ved Kjøbenhavns Universitet for at blive til en praktisk skole i Obstetriciis"*, da er dette ikke at forstaa saaledes, at Universitetet eller det medicinske Fakultet fik Ejendomsretten eller Bestyrelsen af Stiftelsen, men ikkun, at denne skulde staa til Disposition for det medicinske Fakultet som praktisk Skole i Obstetrik. Dette ses aldeles sikkert af det andet foran citerede Reskript af samme Dato, i hvis Slutning det hedder: *"Saa maa og hverken Facultas Medica eller Professor Berger befatte sig med de økonomiske og andre Forretninger ved denne Stiftelse, som er Eders (Direktørerne for Fattigvæsenets) Sag at lade foranstalte" og endvidere af Post IV. i Reskriptet af 23de Marts 1787, hvori det udtales, at Stiftelsen skal henhøre under det medicinske Fakultet, "dog ikkun for saa vidt Undervisningen og Eksamen angaar; thi den øvrige Bestyrelse maatte tilhøre Stiftelsens Direktion."*

I Reskriptet til Professor Berger gentages derhos, hvad der alt for Jordemoderhusets Vedkommende var bevilget ved Reskript af 2den Januar 1761, nemlig at visse medicinske og kirurgiske Studiosi *"maa have Adgang til Stiftelsen for der at undervises og øves i Jordemoder Videnskab"* eller, som det hedder i sidstnævnte Reskript, *"paa det vore Riger og Lande af deres egne Indfødte efterhaanden kunde vorde forsynede med habile accoucheurs."*

I Dronning Juliane Maries Gavebrev af 29de Januar 1785 pointeres Omsorgen for Undervisningen i Promemorien saaledes: *"og for at denne til lykkelig Fødsels Fremme gjørende nye Stiftelse kan have en mere udstrakt Nytte end den forrige Indretning saa vel i Henseende til de Lærende og Oplærende som til de Fødende"* osv. Det tillades ved Gavebrevet, at en medicinsk og kirurgisk Student maa opholde sig paa Stiftelsen for at oplæres, dog kun for en vis Tid, for at andre efterhaanden kunne opnaa det samme. Reskriptet af 1787, jvfr. Post III., tilsigter ved sine Bestemmelser at give de studerende en endnu lettere Adgang til Uddannelse paa Stiftelsen, idet Antallet af Studenter paa Stiftelsen foreslaas fastsat til 4 (2 Medicinere og 2 Kirurger). Ved Gavebrevet og Reskriptet paalægges det Professoren ved Stiftelsen at holde Forelæsninger; Reskriptet indeholder nærmere Forskrifter med Hensyn til disse Forelæsninger.

Baade den teoretiske og praktiske Undervisning i Obstetrik for de studerende blev saaledes paa et meget tidligt Tidspunkt henlagt til Fødselsstiftelsen og i vedkommende Universitetslærers Haand og har siden uafbrudt været knyttet dertil. Universitetet maatte ikke, som paavist foran med Hensyn til Frederiks Hospital, kæmpe Skridt for Skridt, forinden det fik Indpas paa Stiftelsen for Undervisningen, det fik det omtrent straks efter, at man havde faaet en offentlig Fødselsstiftelse i Kjøbenhavn.

Med hensyn til de nærmere Regler for Undervisningen paa Stiftelsen skal her nævnes de vigtigste Bestemmelser, der herom siden ere givne.

Ved Reskript af 13.de Juni 1838 fastsattes, at det Antal af medicinske og kirurgiske Kandidater, som i Henhold til Reskriptet af 23de Marts 1787 antages til Undervisning, forøges fra 4 til 6, og at det ved samme Reskript bestemte Minimum af 4 Maaneder for de studerendes Ophold paa Stiftelsen maa nedsættes til 3 Maaneder. Af Reskriptet af 1838 ses det, at de, der saaledes optoges paa Stiftelsen til praktisk Uddannelse, vare Kandidater, og at der saaledes siden Reskriptet af 1787 maa være truffet Bestemmelse herom, idet der ikke i sidstnævnte Reskript fordredes, at de havde underkastet sig Eksamen.

Ved kgl. Resolution 3die April 1840 og Kancelliets Skrivelse af 23de s. M. blev det paalagt Stiftelsens Direktion efter Overlæg med Accouchøren og Underaccouchøren at sørge for, at der gives de medicinske studerende al den Adgang, som Stiftelsens Indretning og Tarv tilsteder, til ved samme at erhverve saa vel teoretisk som praktisk Dygtighed i Fødselsvidenskab og Børnesygdomme. Resolutionen forblev dog uden praktisk Betydning med Hensyn til kliniske Kursus for Studenter, hvortil man først naaede efter kgl. Resolution af 26de August 1872, se nedenfor.

Bekendtgørelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 22de Oktober 1849 giver nærmere Regler for det praktiske Kursus paa Stiftelsen og gør Rettigheden til at praktisere som Fødselshjælper afhængig af, at Kandidaterne paa Stiftelsen have gennemgaaet det nævnte Kursus i Fødselsvidenskab. Den hertil sig sluttende kgl. Resolution af 4de November 1849 fastsætter, at Antallet af Kandidater, der samtidig gennemgaa dette Kursus (de saakaldte Klinikister) ordentligvis ikke maa overstige 12; samtidig anordner Resolutionen Oprettelsen af en Post som fast Kandidat ved Stiftelsen, der i Forvejen maa have været Klinikist sammesteds.

Ved Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, jfr. Konsistoriets Skrivelse af 20de Juni 1868, bifaldes det, at de kliniske Kursus for Kandidater gennemgaaes af 6 Kandidater ad Gangen og tilendebringes paa mindst 6 Uger.

Ved Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 13de Maj 1869 oprettes en Post for en klinisk Assistent ved Stiftelsen; jfr. tillige Skrivelse af 16de November s. A. fra Fødselsstiftelsens Direktion til det lægevidenskabelige Fakultet om Fremgangsmaaden ved Vakancer i denne Post.

Ved kgl. Resolution af 26de August 1872 anordnes kliniske Kursus for de lægevidenskabelige studerende (Studenter), hvorom Resolutionen giver nærmere specielle Regler, navnlig med Hensyn til Benyttelsen af de fødende som Materiale for Undervisningen. – Resolutionen bestemmer derhos med Hensyn til Klinikisterne (Kandidater), at det for dem anordnede Kursus om nødvendigt skal nedsættes til 4 Uger.

Kongelig Resolution af 29de Januar 1873 fastsætter som en Betingelse for, at de lægevidenskabelige studerende kunne indstille sig til 2den Del af Embedseksamen, at de i et Halvaar have gennemgaaet et klinisk Kursus i Fødselslæren og de spæde Børns Sygdomme, hvilket Kursus ifølge Kundgørelse fra det lægevidenskabelige Fakultet af 16de Oktober 1873 skal gennemgaaes i Fødselsstiftelsen.

Ved Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 4de Marts 1899 bifaldes det, at fremtidig indtil 8 lægevidenskabelige kandidater i Stedet for som hidtil 6 ad Gangen maa gennemgaa det befalede kliniske Kursus ved Stiftelsen.

Angaaende *Lægepersonalet* ved Stiftelsen skal her endnu tilføjes forskellige Oplysninger om dets Ansættelse, Løn m. m.

Professor artis obstetriciæ, der er Stiftelsens *Overaccouchør*, og som tillige er Professor ved Universitetet i Kvindesygdomme og spæde Børns Sygdomme, udnævnes og lønnes efter Reglerne for Universitetets øvrige Professorer. For sin Gerning som Overaccouchør og Overlæge ved Stiftelsen nyder han et Honorar af denne og fri Bolig sammesteds.

Ved Stiftelsen er ansat en *Underaccouchør* item *Reservelæge*; han antages af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Lægeraadets Indstilling og lønnes af Stiftelsen, hvor han tillige har Fribolig; hans Ansættelse er paa 2 Aar.

Den kliniske Assistent ved Stiftelsen antages at det lægevidenskabelige Fakultet efter indstilling af Overaccouchøren, for saa vidt Inspektøren intet har at indvende mod hans Ansættelse, jfr. Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 20de August 1892; Ansættelsen er for 1 Aar med Ret til Genvalg. Hans Løn afholdes af Universitetet, medens Stiftelsen yder ham fri Bolig sammesteds.

Den faste Kandidat ved Stiftelsen antages af Inspektøren efter Lægeraadets Indstilling. Han ansættes for 1 Aar og lønnes af Stiftelsen, hvor han ligeledes har Fribolig.

Klinicisterne. Lodtrækning, der finder Sted kort før hver Embedseksamen, afgør, efter hvilken Orden de medicinske Kandidater kunne komme ind paa Stiftelsen for at gennemgaa det befalede Kursus sammesteds.

Endnu skal tilføjes, at den under II. C. omtalte Post for en *Plejebørnslæge* besættes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Indstilling af Lægeraadet for 1 Aar ad Gangen med Ret til Genvalg. Hans Løn afholdes af Stiftelsen.

2. *Uddannelsesanstalt for Jordemødre.* Jordemødrenes uddannelse blev ligesom Lægernes meget tidligt henlagt til Fødselsstiftelsen; den omtales saaledes allerede i det tidligere citerede Reskript af 15de maj 1761 til Professor C. Berger angaaende Fødeanstalten paa Frederiks Hospital: "*Ligesom Os elskelig Balthasar Johan von Buchwald kan kontinuere som hidindtil med Informationen for Jordemødre*".

I Fødeanstalten paa Frederiks Hospital havde dog Jordemødrene ikke Ophold. Dronning Juliane Maries Gavebrev, se Post 3., og den nærmere udvikling af Bestemmelserne sammesteds, som skete ved Reskriptet af 1787, Post III., indeholder et ret udførligt Program for en Jordemodderskole paa den ny af Dronningen funderede Stiftelse. Jordemodereleverne eller, som de der kaldes med det Navn, som de sene-

re have bevaret, "Læredøtrene" optoges paa selve Stiftelsen og fik fri Undervisning og ophold sammesteds, for saa vidt de vare udenbys; derimod erholdt de indenbys Læredøtre – de senere saakaldte Byens Koner – kun fri Undervisning og boede uden for Stiftelsen. Antallet af udenbys Læredøtre, som kunde nyde det omtalte Beneficium, var fastsat til 10 à 12, medens der ikke var sat nogen Grænse for Antallet af Elever fra Kjøbenhavn. Direktionen kunde derhos mod Betaling optage flere udenbys Elever paa Stiftelsen. Læretiden var i det længste 1 Ar og i det korteste ½ Aar. Der var i reskriptet truffet Bestemmelser til at sørge for, at der saa vidt muligt kom Læredøtre ind til Stiftelsen fra samtlige Danmarks og Norges forskellige Stifter. For den Læredøtrene forundte fri Underholdning skulde de under deres Ophold paa Stiftelsen gøre Tjeneste som Opvartningskoner.

Af senere Bestemmelser om Jordemoderskolen kunne navnlig mærkes:

Kancelli-Skrivelse af 30te November 1805, der indeholder forskellige nærmere Regler om Jordemoderelevens Antagelse.

Reglement 21de November 1810, hvorved blandt andet bestemmes, at de, der søge om Optagelse i Jordemoderskolen, ikke maa være under 20 og ikke over 30 Aar gamle.

Kancelli-Skrivelse 17de November 1821, hvorefter den nævnte Maksimumsalder af 30 Aar ikke er en aldeles ufravigelig Regel.

Kancelli-Skrivelse 21de Februar 1832 om, at Elevaspiranterne til Jordemoderskolen ej maa mangle veldannede Hænder og lige Fingre, samt at de ikke maa være frugtsommelige; Læretiden fastsættes til 1 Aar.

Reskript 27de December 1837, hvorefter det tilkommer Jordemodereksaminationskommissionen for Fremtiden at vælge Eleverne fra Kjøbenhavn.

Kancelli-Skrivelse 18de Juli 1843, hvorved der blandt andet anordnes en Aftenskole paa Stiftelsen for at øve Læredøtrene i Regning og Skrivning; Læredøtrene paa Gratistpladserne fritages for det groveste Husarbejde; Læretiden nedsættes til 9 Maaneder.

Kongelig Resolution 25de September 1848, hvorved Gratistpladserne i Jordemoderskolen for Eleverne fra Landet bortfalde; Honoraret for Undervisningen fastsættes til 25 Rdlr. og Vederlaget for Underhold til, hvad det maa koste Stiftelsen; Gratistpladser for Jordemødre fra Island, Færøerne og Grønland forbeholdes dog; det paalægges Amtmændene at ytre sig om, hvorvidt der er Trang til Jordemødre i de forskellige Amter, samt at modtage til Indsendelse Ansøgninger fra Elevaspiranterne; vedkommende Fysikus's Erklæring skulle Amterne indhente om Ansøgerinderne samt om Trangen til Jordemødre; det paalægges Stiftelsens Direktion ved at udvælge de mest kvalificerede blandt Ansøgerinderne fra Landet at tage Hensyn til, at de forskellige Distrikter forsynes med duelige Jordemødre.

Kongelig Resolution af 23de Oktober 1866, hvorefter ogsaa Eleverne fra Kjøbenhavn skulle erlægge sædvanlig Betaling for Undervisningen paa Stiftelsen, nemlig 25 Rdlr.

Bekendtgørelse fra Justitsministeriet af 25de Marts 1871 om, at de to Island Færøerne og Grønland forbeholdte Gratistpladser i Jordemoderskolen kunne besættes uden for det fulde Antal af ordinære Pladser.

Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 7de maj 1895: Elevernes Læretid forlænges fra 9 Maanedes til 1 Aar; i denne forlængede Læretid betale Eleverne for Kost og Ophold paa Stiftelsen efter de gældende Regler; Eleverne skulle senest en Maaned efter deres Ankomst til Stiftelsen underkastes en Prøve i Læsning, Skrivning og Forstandsøvelser med den Virkning, at de Elever, som ikke bestaa denne Prøve, uopholdelig hjemsendes; den nuværende Post som Aftenlærer for Eleverne ophæves fra 1ste September 1895, og fra samme Dato ansættes der en lægekyndig Lærer. Det paahviler denne Lærer at bistaa Professoren i Obstetrik med at bibringe Eleverne et fundamentalt Kendskab til det menneskelige Legems Bygning, de almindelige Livsytringer og Sundhedsplejen samt at medvirke ved Undervisningen i den egentlige Jordemoderlæres Teori.

Kongelig Resolution 15de Februar 1895, om, at den lægekyndige Lærer for Jordemoder eleverne som Medlem af Jordemoder eksamenskommissionen deltager med Professor artis obstetriciae i Prøven af Jordemødrenes teoretiske Viden, medens Kommissionens 2 andre Medlemmer, Stadsfysikus og et af det kgl. Sundhedskollegiums Medlemmer, kun som Bisiddere eller ved enkelte Spørgsmaal, navnlig i Henseende til Jordemødrenes Forhold til det offentlige, yde Bidrag til Prøven.

Kongelig Resolution af 1ste Maj 1899 om, at de særlige Bestemmelser i Reskriptet af 1787 Post 3. og Reskript 27de December 1837, §§ 1 og 4 om Læredøtrene fra København ophæves, og at disse Læredøtre fremtidig med Hensyn til Antagelse paa Stiftelsen og Hjemsendelse derfra samt med Hensyn til Undervisning og Ophold der i alle Retninger underkastes de samme Regler, som til enhver Tid gælde for de andre Læredøtre.

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenets Skrivelse af 4de Maj 1899, hvori fastsættes, at Antallet af de ordinære Pladser for Læredøtre skal være 32, hvoraf mindst 2 og som Regel 4 tilfalde Ansøgerinder, boende i København, at alle Læredøtre skulle antages og hjemsendes af Stiftelsens Inspektør efter Indstilling af dens Overaccouchør, dog at Sagen i Tilfælde, hvor Inspektøren ikke mener at kunne følge hans Indstilling, skal forelægges Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet til Afgørelse, og at alle Læredøtre skulle indkaldes til at møde paa Stiftelsen til samme Tid og der have Bolig og Kost, og endelig med Hensyn til Undervisning samt i alle andre Henseender stilles lige, nemlig saaledes som hidtil Læredøtrene fra Landet.

Efter de foran refererede Bestemmelser vedrørende Jordemoderskolen paa Stiftelsen, og den af Stiftelsens Administration truffene Ordning af disse Forhold ere de *nuværende Betingelser for Optagelse i Jordemoderskolen* følgende:

Skoleaaret i Jordemoderskolen paa Stiftelsen begynder i September Maaned og varer 1 Aar. Der optages hvert Aar i Skolen 32 Elever, hvoraf 2 - 4 fra København, Resten fra Landet; ekstraordinært kan der desuden optages i alt 2 fra Færøerne, Grønland og Island og 1 fra Vestindien. Med Hensyn til Elever fra Vestindien forholdes efter de almindelige Regler, medens Eleverne fra Færøerne, Grønland og Island ikke betale hverken for Undervisning eller for Opholdet. Eleverne bo i Skoleaaret paa Stiftelsen, hvor de erholde fuld Kost; for Opholdet og Kost betales 95 Øre daglig og for Undervisning 50 Kr.; heraf erlægges 200 Kr. straks ved Optagelsen paa Stiftelsen, Resten ved Afgangen fra denne.

For at komme i Betragtning til Optagelse i Skolen maa vedkommende i Reglen ikke være under 20 og ikke over 30 Aar gamle. Det er ikke nødvendigt, at Ansøgerinderne ere gifte og have født. Ansøgerinderne maa ikke være frugtsommelige.

Ansøgningerne skulle være forsynede med Vidnesbyrd fra en Præst om hæderlig Vandel og sædelig Opførsel samt Lægeattest (paa Landet fra vedkommende Fysikus eller Distriktslæge) om, at den ansøgende er "fysisk bekvem" og ikke mangler Anlæg for Jordmodergerningen; endvidere maa med Ansøgningen følge Attest om de ved Udskrivningen fra Skolen erholdte Eksamenskarakterer.

Ansøgerinderne skulle selv affatte og renskrive deres Ansøgninger, og at dette har været Tilfældet maa attesteres paa selve Ansøgningen.

Ansøgningerne stiles til den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse og indsendes inden 15de Maj, for de Ansøgerinders Vedkommende, der have fast Bopæl i Kjøbenhavn, direkte til Stiftelsen, og for de med fast Bopæl uden for Kjøbenhavn, gennem vedkommende Amt.

Eleverne antages af Stiftelsens Inspektør efter Indstilling af Overaccouchøren jfr. dog den foran citerede Skrivelse af 4. Maj 1899 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet angaaende, hvorledes der forholdes ved Meningsforskel mellem Overaccouchøren og Inspektøren. Ved Antagelsen tages saa vidt muligt Hensyn til Trangen til Jordemødre i de forskellige Distrikter.

Eleverne underkastes en Maaned efter Ankomsten til Stiftelsen en Prøve i Læsning, Retskrivning og Forstandsøvelse med den Virkning, at de, som ikke bestaa denne Prøve, uopholdelig hjemsendes.

Jordemodereksamenskommissionen, hvori Overaccouchøren er Formand, afholder Eksamen for Jordemødrene paa Stiftelsen i Slutningen af August Maaned.

Jordemødrenes Uddannelse saavel teoretisk som praktisk forestaas af Overaccouchøren ved Stiftelsen; han bastaas herved fornemlig af den ved Stiftelsen ansatte lægekyndige Lærer for Jordmodereleverne, af Underaccouchøren og af Stiftelsens Overjordemoder.

Som Lærer for Jordmodereleverne erholder Overaccouchøren intet særligt Honorar, idet et saadant, der tidligere var tillagt ham, jfr. kgl. Resolution af 15de November 1805 B og Skrivelse fra Justitsministeriet af 3die April 1867, bortfaldt ved sidste Vakance i Posten i 1897.

Den lægekyndige Lærer for Jordmodereleverne ansættes af Ministeriet efter Lægeaadets Indstilling. Posten besættes indtil videre kun ved Konstitution for 1 ar ad Gangen, jfr. Skrivelser fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 7de maj 1895 og 1ste August 1899. Hans Løn afholdes af Stiftelsen.

Overjordemoderen ansættes af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet efter Overaccouchørens Indstilling; hun lønnes af Stiftelsen, hvor hun har fri Bolig.

Om Underaccouchøren og Reservelægen paa Stiftelsen, se nærmere foran under 1.

Ved Stiftelsen er endelig ansat *to Reservejordemødre*; de antages af Inspektøren efter Overaccouchørens Indstilling. Ansættelsen er for 1 Aar. De lønnes af Stiftelsen, hvor de desuden have fri Kost og Ophold.

VI.

Forskellige særlige Bestemmelser og Forhold

Ved Post IV. in fine i Reskriptet af 1787 tilstodes der Stiftelsen de samme Rettigheder og Privilegier, som der ved Fundatsen af 1756 for det kgl. Frederiks Hospital var tilstaaet dette. Af disse har dog nu kun den ved Fundatsens Art. 12 hjemlede *Skattefrihed* nogen Betydning, idet Stiftelsen er fritaget for nogle af de under Grundskatten indbefattede Afgifter, jfr. kgl. Res. 15de maj 1816.

Af andre Beneficier, der ere knyttede til Stiftelsen, kunne mærkes:

Fri Kur paa Frederiks Hospital og Kommunens Hospitaler i Kjøbenhavn tilkommer de ikke betalende Barselpatienter, naar de overflyttes dertil paa Grund af langvarige Sygdomme, jfr. Reskriptet af 1787 og Canc. Prom. af 15de December s. A. Ligeledes modtages til fri Kur paa Frederiks Hospital uformuende Læredøtre, jfr. Skrivelse af 25de November 1801 fra Hospitalets Direktion.

De Winsløwske Senge i Vartov. Ved Midler, testamenterede dertil af Professor, Overlæge Winsløw, har Stiftelsen erhvervet Ret til Belæggelse af 3 Senge i Vartov. Sengene skulle ifølge Testators Bestemmelse belægges med affældige Opvartningskoner (Sygeplejersker, Stue- eller Vaagekoner) ved Stiftelsen eller affældige Jordemødre i Kjøbenhavn.

Professor Levys Præmielegat. Legatets Formue udgjorde den 31te Marts 1900: 1.000 Kr. 50 Ø. Renten er bestemt til en Præmie for den dygtigste og værdigste blandt Jordemoderskolens aarlige Elever. Præmien bestaar i en Kasse eller Taske med de fornødne Utensilier for en Jordemoder. En lignende belønning kan aarligt uddeles af Stiftelsen som *Stiftelsens Præmie*.

Musæum Saxtorphianum. Ved et af Konferensraad, Professor S. Saxtorps Enke Ulrikke Eleonora Svane, født Hansen, under 18de December 1840 oprettet og den 3die Marts 1841 konfirmeret Gavebrev skænkede hun under den ovenanførte Benævnelse sin afdøde Mands betydelige Bibliotek vedrørende Fødselsvidenskaben samt hans Samling af Instrumenter og Præparater til Stiftelsen. Til Vedligeholdelse og Forøgelse af Museet, der har sit eget Lokale paa Stiftelsen, er der paa dens Budget optaget et Beløb af 300 Kr. aarlig.

Stiftelsens Fattigkasse. Af Renterne af dens Formue kan der af Inspektøren tilstaaes Understøttelser til Stiftelsens Funktionærer. Kassens Formue udgjorde den 31te Marts 1900: 5.603 Kr. 29 Ø.

Ligeledes kunne mærkes følgende særlige Forhold:

Daab af de paa Stiftelsen fødte Børn kan finde Sted sammesteds, men Mødrene ere ikke forpligtede til at lade deres Børn døbe paa Stiftelsen, jfr. Skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet af 3die September 1896. Naar Mødrene ikke

have givet Afkald paa den dem tilkommende Hemmeligholdelse, optages i Tilførslen om deres Børns Daab i Stiftelsens Daabsprotokoller ikke Mødrenes Navne, men ikkun deres Patientnumre paa Stiftelsen. I saadanne Tilfælde vil derfor ikke den i § 21 i Lov af 9de April 1891 om det offentlige Fattigvæsen foreskrevne Daabsnotering kunne finde Sted i den Kommune, hvor Moderen Timaanedersdagen før sin Nedskomst havde et til Erhvervelse af Forsørgelsesret egnet Ophold, jfr. bemeldte Lovs § 19. Før Skrivelse af 28de August 1849 fra Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet bleve Børnene ikkun døbte med Fornavne. Barnefaderens Navn optoges ikke i Stiftelsens Daabsprotokoller.

Edsafklæggelse. De ved Stiftelsen ansatte Embedsmænd og Funktionærer, studerende og Læredøtre maa aflægge en højtidelig Forsikring i Edsform om, at de ikke paa nogen Maade ville røbe, hvad de ved deres Ophold paa Stiftelsen eller Forhold til denne ere komne til Kundskab om vedrørende de der indlagte Barselpatienters Navne eller andet deres Personalialia vedrørende.

Stiftelsens Embedsmænd og Bestillingsmænd vedrørende. Angaaende Stiftelsens Præst og de andre for Frederiks Hospital og Stiftelsen fælles Embedsmænd og Bestillingsmænd, se foran under Hospitalet IV. – Overjordemoderen har ifølge kgl. Res. af 10de april 1855 Ret til Pension efter de i Pensionsloven af 5te Januar 1851 fastsatte Regler. Adgang til Pension eller Understøttelse efter særlige Regler i Lighed med de for Frederiks Hospital gældende er ved bemeldte kgl. Res. af 1855 ligeledes tilstaaet forskellige Funktionærer ved Stiftelsen.

Ved Affattelsen af nærværende Fremstilling angaaende de vigtigste Retsregler for det kgl. Frederiks Hospital og den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse har jeg navnlig benyttet Hospitalets og Stiftelsens Arkiver og de foreliggende Samlinger af Love og Reskripter.

Som andre Kilder maa dog nævnes:

O. L. Bang. Det kongelige Frederiks Hospital i Kjøbenhavn. – Kbhvn. 1840.

Samme. Det kongelige Frederiks Hospital i Kjøbenhavn. 1757-1857. – Kbhvn. 1857.

H. Knudsen. Forslag til en saadan Forandring i de nugældende Bestemmelser for Optagelse af Patienter i Frederiks Hospital, at de Krav, som Hospitalets nuværende Ordning stiller, kunne fyldestgøres. – Kbhvn. 1873.

A. Stadfeldt. Kjøbenhavns Fødselsstiftelse som Humanitets- og Undervisnings-Anstalt 1787-1887. – Kbhvn. 1887.
